

Roditelji kao poticatelji dječjega jezičnoga razvoja

Galić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:001152>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Galić

RODITELJI KAO POTICATELJI DJEČJEGA JEZIČNOG
RAZVOJA

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ana Galić

RODITELJI KAO POTICATELJI DJEČJEGA JEZIČNOG
RAZVOJA

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvornima osim onih su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD.....	1
2. DJETETOV JEZIČNI RAZVOJ.....	2
2.1. Jezik, govor, komunikacija.....	2
2.2. Teorijska tumačenja zakonitosti dječjega jezičnog razvoja.....	4
2.3. Tijek dječjega jezičnog razvoja.....	5
2.3.1. Predverbalno razdoblje.....	6
2.3.2. Verbalno razdoblje.....	9
2.4. Teškoće u jezičnom razvoju i mogućnosti njihove prevencije.....	10
3. POTICANJE DJEČJEGA JEZIČNOGA RAZVOJA I ULOGA RODITELJA U TOM PROCESU.....	13
3.1. Okolinski čimbenici koji utječu na dječji jezični razvoj.....	13
3.2. Uloga roditelja u poticanju dječjega jezičnog razvoja.....	20
3.3. Izabrane aktivnosti za roditeljsko poticanje dječjega jezičnog razvoja.....	23
4. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA.....	26
4.1. Metodologija istraživanja.....	26
4.2. Rezultati istraživanja.....	29
4.3. Zaključna rasprava – potvrđivanje i odbacivanje hipoteza.....	45
5. ZAKLJUČAK.....	48
6. LIRERATURA.....	50
7. PRILOZI.....	53

SAŽETAK

Prve tri godine života najintenzivnije su za jezično-govorni razvoj djeteta. Upravo u tom periodu ali i kroz cijelo djetinjstvo, cjelokupni razvoj djeteta uz što se veže i razvoj govora treba se odvijati kroz igru. Igra je jedna od osnovnih ljudskih aktivnosti u kojoj se čovjek razvija tjelesno, intelektualno, emocionalno, duhovno i socijalno (Šego, 2009). Roditelji mogu na razne načine sudjelovati u igri s djetetom. Međutim, najvažnije od svega je djetetu pružiti dovoljno ljubavi, podrške i ohrabrenja te dobrih poticaja za razvoj.

Uvidom u literaturu može se doći do mnogih podataka koji mogu roditeljima pomoći pri stvaranju poticajne okoline za dijete, u svim segmentima njegova razvoja, pa i u jezično-komunikacijskom. Temelj kvalitetnog razvoja djeteta je slušanje djeteta i razgovor s djetetom. Za razvoj govora poželjno je razgovarati i čitati s djetetom, upoznavati nove riječi, poticati dijete na izgovor novih, nepoznatih riječi i ostvarivati obostranu komunikaciju. Također, dijete će slušanjem obogaćivati i širiti razumijevanje i govor (Čudina-Obradović, 2005). Dokazano je da razina razvoja govora u djece izravno ovisi o stupnju formiranosti finih pokreta prstiju. Kada razvoj prstiju odgovara dobi, razvoj govora je također uredan (Poskhova, 1999). U intelektualno motivirajućoj i emocionalno zdravoj okolini, gdje se iskazuje ljubav i razumijevanje, dijete će uspješno realizirati svoje potencijale (Šego, 2009).

Od svih okolinskih utjecaja na dječji komunikacijski, jezični i govorni razvoj, ističe se utjecaj roditelja, posebno djetetove majke. U interakciji s roditeljima, koji su djetetova primarna socijalna okolina, dijete izgrađuje svoju osobnost, razvija sve svoje potencijale, spoznaje svijet oko sebe, uči i raste.

Rezultati istraživanja roditeljskog poticanja dječjega jezičnoga razvoja, provedenog za potrebe ovog rada, pokazuju da roditelji koji imaju više znanja imaju izraženiju naviku poticanja dječjeg jezičnog razvoja, a roditelji višeg obrazovanja pokazuju više znanja.

KLJUČNE RIJEČI: komunikacija, jezik, roditelji, dijete, govor, aktivnosti, poticajna okolina

SUMMARY

The first three years of life are the most intensive for a child's language and speech development. It is precisely in this period, but also throughout childhood, that the overall development of the child, which includes the development of speech, should take place through play. Play is one of the basic human activities in which a person develops physically, intellectually, emotionally, spiritually and socially (Šego, 2009). Parents can participate in the game with their child in various ways. However, the most important thing is to provide the child with enough love, support and encouragement, as well as good incentives for development.

By looking at the literature, you can find a lot of information that can help parents create a stimulating environment for the child, in all segments of his development, including language and communication. The basis of quality child development is listening to the child and talking with the child. For the development of speech, it is desirable to talk and read with the child, learn new words, encourage the child to pronounce new, unknown words and achieve mutual communication. Thus, listening will enrich and expand understanding and speech of the child (Čudina-Obradović, 2005). It has been proven that the level of speech development in children directly depends on the degree of formation of fine finger movements. When finger development corresponds to age, speech development is also orderly (Po-skhova, 1999). In an intellectually motivating and emotionally healthy environment, where love and understanding are expressed, the child will successfully realize his potential (Šego, 2009).

Of all environmental influences on children's communication, language and speech development, the influence of parents, especially the child's mother, stands out. In interaction with parents, who are the child's primary social environment, the child builds his personality, develops all his potentials, gets to know the world around him, learns and grows.

The results of the research on parental encouragement of children's language development, conducted for the purposes of this paper, show that parents who have more knowledge have a more pronounced habit of encouraging children's language development, and parents with higher education show more knowledge.

KEY WORDS: communication, language, parents, child, speech, activities, stimulating environment

1. UVOD

Jezik je najvažnije pojedinačno obilježje ljudske vrste (Šego, 2009). Dijete bez jezika ne bi moglo drugima priopćiti svoje potrebe, osjećaje i želje, niti sudjelovati u svim aktivnostima života u zajednici (Apel i Masterson, 2004). Govorom dijete ovladava od početka života, usvajajući ga i učeći. Dijete počinje učiti govor na temelju imitacije, putem slušanja i oponašanja. Zato moramo što više razgovarati s bebom od samog rođenja. Poticati govor kod djeteta znači razumjeti zakonitosti njegovog razvoja, ali i njegovu individualnost te u skladu s navedenim stvoriti djetetu poticajno okruženje za razvoj govora. Početak istraživanja dječjega jezika vezemo uz pojavu prvih dnevnika koji su vodili roditelji, po zanimanju lingvisti ili psiholozi. Glavno obilježje jezika bilo je zapisivanje prve riječi ili kombinacija riječi (Kuvač, Palmović, 2007).

Razvoj novorođenčeta usmjeren je na vanjski svijet. Razvoj govora ostvaruje se u fazi ranog djetinjstva, od prve do treće godine života. Krajem prve godine dijete izgovara prvu riječ. Govor se razvija samo uz neprestanu stimulaciju govornih centara u mozgu, a dijete počinje učiti govor na temelju imitacije, putem slušanja i oponašanja. Veliku ulogu u razvoju govora imaju genetski i okolinski utjecaji. Sramežljiva djeca i djeca težeg temperamenta sporije usvajaju jezik, dok djevojčice usvajaju jezik ranije zbog ranijeg razvoja lijeve hemisfere mozga (Berk, 2015).

Jezične teškoće mogu se pojaviti za vrijeme dječje dobi, tijekom usvajanja jezika, a također i u odrasloj dobi (Poskhova, 1999).

Upravo se ovaj diplomski rad bavi važnosti roditelja kao poticatelja dječjeg jezičnog razvoja. Djetetov jezični razvoj prikazuje se kroz razvoj jezika, govora i komunikacije. Razvoj dječjeg govora definira se kroz teorijska tumačenja zakonitosti dječjega jezičnoga razvoja te tijekom dječjega jezičnog razvoja i teškoće koje se mogu u tom razdoblju. U radu se istražuje znanje i sposobnost roditelja u poticanju dječjeg jezičnog razvoja. Također, istražuje se povezanost dječjega jezičnoga razvoja i uloge roditelja. U radu je provedeno istraživanje i opisani su dobiveni rezultati.

2. DJETETOV JEZIČNI RAZVOJ

2.1. Jezik, govor, komunikacija

Jezik je najvažnije pojedinačno obilježje ljudske vrste. Sporazumijevanje je slanje i primanje poruka, prenošenje obavijesti, razmjena raznolikih sadržaja – misli, osjećaja, iskustava, doživljaja. Sporazumijevati se možemo na različite načine: govorom, pisanom riječju, pokretima, dodirima, pogledima, slikama, glazbom i mirisima. Pomoću jezika kao sustava znakova za sporazumijevanje usvajamo znanja, šaljemo i primamo poruke, misli i ideje, iskazujemo osjećaje, kreativno se izražavamo, oblikujemo moguće svjetove i socijaliziramo se (Šego, 2009).

Jezik je za ljude iznimno važan. Omogućuje sporazumijevanje s drugima i ostvarivanje kontakta s drugima, izražavanje potreba i osjećaja te priopćavati drugima želja i potreba (Schäfer, 2015). Apel i Masterson (2004) navode da dijete bez jezika ne bi moglo drugima priopćiti svoje potrebe, osjećaje i želje, niti sudjelovati u svim aktivnostima života u zajednici.

Ferdinand de Saussure (prema Šego, 2009) opisao je razliku između jezika i govora, istaknuvši da je jezik organiziran sustav znakova, i kao takav on je ponajprije društvena tvorevina, dok je govor praktična realizacija jezika, odnosno jezik u uporabi, koji može biti ostvaren u govornom i u pisanom (znakovnom) načinu.

Govor je čovjekova viša psihička aktivnost koja mu omogućava da pomoću znakova i simbola priopćava svoja znanja, osjećaje, potrebe i mišljenja drugim ljudima. Osnovni simboli u ljudskom govoru jesu riječi, a najvažnija funkcija je komunikacija (Starč, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004). Važno je poznavati kako se odvija razvoj govora od prvih dana života da bismo ga mogli svjesno pratiti, ispravno stimulirati i kontrolirati jer, kako ističe Posokhova (2008, str. 33), „manjak govorne stimulacije tijekom prvih mjeseci života može uzrokovati ozbiljno zaostajanje u govornom razvoju.“

Govorom dijete ovladava od početka života, usvajajući ga i učeći. Usvajanje jezika odvija se spontano u prirodnim okolnostima, bez izravnog poučavanja. Usvajanje jezika odvija se nesvjesno, još od razdoblja prije rođenja i poslije njega na temelju urođenih sposobnosti. One se razvijaju potaknute okolinom s kojom se sporazumijevaju, prema vlastitim obilježjima, obilježjima jezika koji usvajaju i ostalim okolnostima. O učenju jezika može se govoriti u dva slučaja. Prvi je učenje standardiziranog idioma vlastitoga materinskoga jezika jer se on ne usvaja, tj.

njime se ne ovladava samo spontano, nego ga se i svjesno uči, posebno njegov pisani oblik. Drugi je slučaj kod djece s različitim jezičnim poteškoćama. Njih je potrebno poučavati vlastitom jeziku jer ga ne mogu sama usvojiti. Djecu poučavaju različiti stručnjaci a onda i roditelji i odgojitelji kako bi ona mogla usvojiti materinski jezik. Postoji i treće značenje izraza „učenje materinskog jezika“ a ostvaruje se u situacijama kada se pojedini pripadnici nacionalnih manjina školuju na državnome jeziku, a kao manjinski govornici nekoga drugoga jezika žele ili trebaju ostvariti pravo učenja materinskoga jezika (Jelaska, 2005).

Jezik kao način povezivanja glasova, riječi, znakova i rečenica s ciljem izražavanja naših misli i razumijevanja drugih ljudi (Apel i Mastersen, 2004) i govor kao osnovni oblik ljudske komunikacije najintenzivnije se uče u razdoblju od rođenja do sedme godine djetetova života (Selimović i Karić, 2011).

Komunikacija djeteta s okolinom započinje već u majčinoj utrobi – na zvučni podražaj djetete odgovara pokretom. To je početak djetetove komunikacije koja je u tom trenutku neverbalna. Vokalna komunikacija počinje prvim krikom koji se spontano javlja iza prvog djetetovog samostalnog udaha. Odmah nakon rođenja djetete se sporazumijeva s okolinom: plač je njegovo prvo vokalno sredstvo izražavanja neugodnih osjećaja. Svrha je djetetove komunikacije privući pozornost, iskazivati osjećaje, uspostaviti društvene kontakte, zadovoljiti različite potrebe (Šego, 2009).

Komunikacija predstavlja razmjenu informacija, ideja i osjećaja verbalnim sredstvima, bilo uporabom govora, pismenim putem, vizualnim putem, uporabom simbola ili pak neverbalnim putem, odnosno govorom tijela, gestama, tonom glasa i držanjem. Komunikacija označava prijenos informacija između najmanje dvaju subjekata (Batarić, 1993). Komunikacija je kompetencija uporabno znanje jezika. Na nju utječu urođene sposobnosti, interakcija s odraslima i vršnjacima i djetetova samoaktivnost (Šego, 2009).

Verbalna komunikacija služi za izražavanje ideja, stavova, mišljenja i emocija upotrebom jezika odnosno riječi. Verbalna komunikacija javlja se u pisanju, čitanju, govorenju i slušanju (Petar, 2004). Neverbalna komunikacija najčešće se koristi kako bi se opisalo sve što se događa u ljudskoj komunikaciji mimo izgovorenih ili napisanih riječi (Rijevac i Miljković, 2002). Prema Knapp i Hall (2010) neke od funkcija neverbalnog ponašanja u ljudskoj komunikaciji su: izražavanje emocija, izražavanje odnosa prema drugima, predstavljanje sebe drugima, pratnja govora radi reguliranja slijeda govorenja i uzvratnih reakcija, naglašavanje verbalne poruke i zamjena za verbalnu poruku.

2.2. Teorijska tumačenja zakonitosti dječjega jezičnoga razvoja

Promišljanja o ljudskoj jezičnoj sposobnosti, o razvoju jezika i govora, o čimbenicima ovladavanja jezikom, kao i znanstvena istraživanja tih fenomena, iznjedrila su mnoge teorijske pristupe njihovu razumijevanju.

Početak proučavanja jezičnog razdoblja označio je Darwinov dnevnik i članak, koji dijete po prvi puta u povijesti stavljaju u središte istraživanja. U Europi u prvoj polovici dvadesetog stoljeća vladao je trend dnevničkih studija. Prve dnevnike vodili su roditelji, po zanimanju lingvisti ili psiholozi. Dnevnici obilježavaju prvo razdoblje istraživanja dječjega jezika koje je trajalo od prvih objavljenih članaka o dječjem jezičnome razvoju pa do pojave bihevizma. Kao metoda praćenja dječjega jezičnoga razvoja, dnevnici su prikazali put k određivanju vremenske pojavnosti pojedinih jezičnih elemenata. Glavno i jedino obilježje dnevnika bilo je zapažanje i zapisivanje prve riječi ili kombinacija riječi, praćenju učestalosti jezičnih elemenata nije se pridavala pozornost (Kuvač i Palmović,2007).

Drugo razdoblje trajalo je do pojave bihevizma. Upravo je u ovom razdoblju, točnije, 1928. godine, Gvozdev objavio članak *Značenje proučavanja dječjega jezika za jezikoslovlje* čime je unutar čime je unutar lingvistike i psihologije otvorio područje za proučavanje dječjega jezika (Kuvač i Palović,2007).

U drugome se razdoblju napušta dnevničko praćenje dječjega razvoja jer se ono smatralo neznanstvenim i nepouzdanim te se pristupa novim metodama.

Prema bihevizističkoj teoriji jezik se usvaja stvaranjem asocijativnih veza između podražaja i odgovora na podražaj, a dijete usvaja jezične strukture oponašanjem govornih uzora, metodom pokušaja i pogrešaka. Kako je cilj bihevizističkih istraživanja bio odrediti norme urednoga razvoja, bilo je potrebno pratiti velik broj djece, zato se s razlogom razdoblje bihevizma naziva razdoblje velikih uzoraka (Kuvač i Palović, 2007). Jezi i govor prema bihevizistima, usvaja se oponašanjem izričaja odrasle osobe; dijete sluša govorni model te ponavlja sve što je slušno percipiralo (Šego, 2009). Bihevizizam je u jeziku promatrao samo one njegove vidove koje je mogao objasniti imitacijom i procesom učenja, kao što su rječnički razvoj, duljina iskaza ili razvoj glasovnoga sustava. Prema bihevizistima djeca su zapravo oponašatelji tuđega govora (Kuvač i Palović, 2007).

Prema nativističkoj teoriji djeca uspješno usvajaju jezik zahvaljujući specifičnoj kognitivnoj i urođenoj sposobnosti. Urođeni mehanizam za usvajanje jezika zapravo je „univerzalna gramatika“ koja djetetu omogućuje razumijevanje i usvajanje jezika. Prema nativističkoj teoriji jezik se usvaja na dvjema razinama – na razini dubinske strukture (urođeno znanje o jezičnoj proizvodnji zajedničko svim jezicima) te na razini površinske strukture (pravila pomoću kojih dijete uči slagati riječi i izraze u pisanom, usmenom ili govornom obliku) (Šego, 2009).

Prema kognitivističkoj teoriji, mnogi su jezični oblici povezani s kognitivnim sposobnostima. Kognitivisti tvrde da je razvijeno mišljenje nužan preduvjet za uspješan jezični razvoj. Ipak, tom se teorijom se može objasniti jezično procesuiranje, jer jezično razumijevanje i proizvodnja se moraju uvijek biti rezultat postojanja semantičke koncepcije na kognitivnoj razini djetetova razvoja (Šego, 2009).

Prema socijalnoj teoriji, usvajanje jezika ovisi o društvenoj sredini, upotrebom jezika u svakodnevnim komunikacijskim situacijama, motiviranom djetetovom primarnom željom za komunikacijom s okolinom. Pri usvajanju jezika, prema ovoj teoriji, važnu ulogu ima djetetova interakcija s majkom. Činjenica jest da socijalno okruženje bitno utječe na djetetov jezični razvoj, ali socijalna teorija ne objašnjava način djetetova svladavanja jezičnih struktura (Šego, 2009).

Budući da je usvajanje jezika složen proces, treba mu pristupiti s različitih motrišta. Nijedna teorija pojedinačno ne daje cjelovitu i potpunu sliku jezično – govornog razvoja djeteta (Šego, 2009).

2.3. Tijek dječjega jezičnog razvoja

Poskhova (1999) navodi kao činjenicu da dječji razvoj nije slučajan već da slijedi određene zakonitosti koje osjeća većina roditelja i drugih koji svjedoče djetetovu odrastanju. Sav se potencijal novorođenog djeteta razvija pod utjecajem vanjskog svijeta. Za svaku psihičku funkciju postoji određeni osjetljivi period kada se ona maksimalno razvija. „Senzitivni period za razvoj govora je faza takozvanog 'ranog djetinjstva' – od prve do treće godine života., (Posokhova, 1999, str.14). Krajem prve godine dijete izgovara prvu riječ, ali iza te prve svjesne riječi stoji složeni pripremni period tijekom kojeg se formira temelj za razvoj govora.

Govor kao socijalna funkcija može se razvijati samo uz neprestanu stimulaciju govornih centara u mozgu. Dijete počinje učiti govor na temelju imitacije, putem slušanja i oponašanja. Zato

moramo što više razgovarati s bebom od samog rođenja. Čest je slučaj da roditelji veoma malo ili uopće ne razgovaraju s novorođenčetom jer misle da ono ionako ništa ne razumije. Nedostatak govorne stimulacije tijekom prvih mjeseci života može uzrokovati ozbiljno zaostajanje u govornom razvoju. Zato je potrebno razgovarati s bebom, komentirati aktivnosti usmjerene na nju (kad se hrani, oblači, igra...), pjevati uspavanke, citirati vesele dječje pjesmice, postavljati pitanja i davati odgovore. Nema veze što beba ne razumije riječi, važno je da se govorenjem unaprijed stvaraju uvjeti za razvoj govora, da se govor neprestano stimulira i tako pospješuje sazrijevanje odgovarajućih dijelova mozga (Poskhova, 1999).

Razvoj govora teče u nekoliko aspekata (prema Starc i sur., 2004):

- glasovni (fonološki) razvoj
- rječnički (značenjski/semantički) razvoj
- razvoj gramatike
- komunikacijski (pragmatični) razvoj
- razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest)

Svaki se od tih aspekata razvija od početka djetetova života, a najintenzivnije u prvima trima godinama. U tom periodu najintenzivnijega dječjega jezičnoga razvoja obično se razlikuju dva razdoblja: predverbalno i verbalno (prema Posokhova, 1999).

2.3.1. Predverbalno razdoblje

Tijekom prve predverbalne faze beba je posebno osjetljiva na intonaciju i ritam govora, zato pričekajte emotivno s bogatom intonacijom. U pripremnoj predverbalnoj fazi posebna se uloga pridaje aktivizaciji glasanja koju činimo 20 – 30 minuta nakon buđenja. U tu svrhu bebi izgovaramo kratke ritmične pjesmice, mijenjajući jakost i visinu glasa. Vježbe stimulacije izvodimo samo kad smo i mi i beba u dobrom raspoloženju. Od samog rođenja nastojimo što više emotivno i govorno komunicirati s bebom. Dijete koje je već započelo slogovno brbljanje moramo stimulirati razvoj oponašanja govora, stvarati situaciju predmetnog komuniciranja i tako stimulirati početno razumijevanje govora u konkretnim situacijama. Slogovno brbljanje stimuliramo tako da, kada beba brblja, prvo ponavljamo izgovorene slogovne sekvence, a zatim izgovaramo nove (Poskhova, 1999).

Predverbalna faza dijeli se na: predgovorno razdoblje, komunikativno glasanje, fazu vokalizacije i fazu brbljanja

- Prva faza razvoja govora – predgovorno razdoblje

Prva faza razvoja govora traje od rođenja do 8. tjedna (2. mjeseca). To je faza fiziološkog krika ili refleksnog glasanja, spontana glasanja koja odražavaju fiziološko i emotivno stanje bebe.

Mogućnost slušanja temeljni je preduvjet bilo kakvog usvajanja jezika u prijerodnom razdoblju. Razvoj govora odvija se još u embrionalnoj fazi kada između buke u maternici i različitih zvukova koji dopiru, dijete čuje majčin glas. Očito je da dijete u prijerodnom razdoblju čuje, prima govor, ima sposobnost pamćenja te pohranjuje neke njegove dijelove, koji se poslije mogu opaziti u njegovoj govornoj proizvodnji (Kovačević, 1996).

Beba kada je gladna ili osjeća nelagodu uzdiše, kiše, kašlje ili plače. Beba čini mnoštvo spontanih pokreta nožicama, ručicama i prstićima, također nesvjesno pokreće govorne organe – jezik, usnice, donju vilicu i glasnice. Krik zdravog novorođenčeta je glasan, bistar, čist s kratkim uzdahom i produljenim izdahom. Procjena rizika ima vrlo važno značenje. Simptomi rizika (mogućeg poremećaja govora je kada je dječji krik prodoran ili vrlo tih, kada se sastoji od kratkih naglih vriskova ili tihog jednoličnog stenjanja i kada dijete plače nekoliko dana za redom bez somatskog razloga (kad ga ništa ne boli i ne smeta). Iako je u prvoj fazi još ne radi o pojavi pravih govornih glasova, ona je vrlo važna za cjelokupni govorni razvoj. U prvoj fazi započinje stvaranje prvih za govor važnih senzomotoričkih živčanih veza. Mozak bebe postupno uči kontrolirati izgovor glasova i slušanje. Taj proces čini temelj ostvarivanja svjesnog razvoja govora. On počinje u prvoj fazi i traje tijekom cijelog pripremnog perioda. Prvo započinje uspostavljanje kontrole nad intenzitetom glasa pa kontrole visine glasa pa, konačno, kontrole različitih pokreta govornim organima u usnoj šupljini. Slušanje se razvija tako da beba postaje veoma osjetljiva na glasove ljudskog govora. Na početku drugog mjeseca pojavljuje se reakcija na ljudski govor u obliku slušne koncentracije. Između 6. i 8. tjedna se pojavljuje prvi socijalni osmijeh.

- Druga faza razvoja govora – komunikativno glasanje

Druga faza razvoja govora traje od 8. do 20. tjedna (2. do 5. mjeseca). Ta je faza praćena kvalitetnom promjenom krika, pojavom smijeha i gukanja. Proces uspostavljanja svjesne kontrole nad izgovorom i slušanjem se nastavlja tako da dijete počinje ovladavati prvim elementima ljudskog govora, odnosno intonacijom. Tako se od trećeg mjeseca razvija intonacijska kvaliteta

krika. Krik se mijenja ovisno o stanju bebe. Krik nije jednolična, već je veoma izražajan i bogat. Beba na razne načine daje glasovne signale da je gladna, mokra, da je nešto boli i smeta. Beba reagira na govor roditelja upravo vlastitim glasovnim reakcijama. Na početku se pojavljuju kratki glasovi koji su najčešće oponašanje intonacije odraslih. Kasnije se te reakcije produljuju i postaju ritmičnije i intonacijski složenije. U ovoj fazi jako je važno s bebom ostvarivati što bogatiju emotivnu komunikaciju. Od 12. tjedna kod zdrave djece učestalost krika se smanjuje i pojavljuje se početno gukanje. Glasovi gukanja se pojavljuju kao reakcija na osmijeh i govornu emotivnu interakciju roditelja s bebom tijekom škakljanja, grljenja i razgovora. Druga faza razvoja govora važna je jer se ostvaruje prijelaz od refleksnog spontanog glasanja prema komunikativnom glasanju. Zdrava beba aktivnije guče u prisutnosti odraslih osoba. U četvrtom mjesecu života sposobnost razlikovanja intonacije govora odraslih se sve više usavršava. Pojavljuju se početci imitacije i aktivno smijanje kao reakcija na emotivno komuniciranje s odraslima. Gukanje se sastoji uglavnom od samoglasnika, ali na kraju druge faze pojavljuju se i reducirani suglasnici. Glasovi gukanja javljaju se tijekom izdaha i postaju početkom ovladavanja govornim disanjem. Ostvaruje se i intenzivni razvoj intonacijskog elementa govora, glasovi gukanja se postupno približavaju standardnim govornim glasovima. Psiholozi su ustanovili da beba na samom početku razvoja govora izgovara glasove prisutne u različitim svjetskim jezicima, ali tijekom komunikacije s odraslima jedne jezične sredine, sposobnost izgovaranja glasova ostalih jezika se postepeno reducira. Simptomi rizika poremećaja u govoru u drugoj fazi su odsutnost ili nedostatak intonacijske izražajnosti krika i gukanja, jednolično, monotono, tiho, usporeno gukanje i odsutnost smijeha.

- Treća faza razvoja govora – faza vokalizacije

Treća faza traje od 16 – 20 do 30. tjedna. U toj se fazi pojavljuju glasovne igre i brbljanje. Povećava se stvaranje suglasnika u usnoj šupljini jer je beba već veća pa u usnoj šupljini ima više prostora za različita složenija kretanja jezikom. Započinje pojavljivanje početnog slogovnog glasanja (*baaa, taaa, maaa*) koje kasnije prelazi u slogovno brbljanje koje se sastoji u ponavljanju slogova uz kontrolu sluhom. Taj period je od ogromnog značenja u govornom razvoju, jer se ostvaruje spajanje odvojenih glasova u glasovne sekvence na temelju kojih se gradi govor.

- Četvrta faza razvoja govora – faza brbljanja

Četvrta faza razvoja govora traje od 20. – 25. do 50. tjedna. U ovoj fazi glasovi dječjeg brbljanja počinju podsjećati na prave glasove materijskog jezika. Proces se ostvaruje putem kontroliranog ponavljanja istog sloga (*ba -ba, ma -ma*). Dijete aktivno brblja u igranju s odraslima, brbljanjem pokušava privući pozornost odrasle osobe, pruža ručice, igračke i pažljivo sluša ljudski govor. Kod zdrave djece slogovno brbljanje postaje samostalna komunikativna aktivnost. Istodobno se razvija i početno razumijevanje ljudskoga govora. Dijete veoma pažljivo prati usmjerene aktivnosti roditelja na njega i pokušava razumjeti njihovo značenje. Slogovno glasanje postaje mnogo bogatije nakon 8. – 9. mjeseca. Dijete počinje spajati različite slogove i počinje ih izgovarati sa značenjem uz gestovnu imitaciju. Razumijevanje govora intenzivno se razvija. Na kraju prve godine života dijete svjesno reagira na vlastito ime, na riječ „ne“ i na jednostavni nalog kao na primjer („Daj mi loptu!“). Aktivno se proširuje memorija, dijete reagira na promjene okoline, pojavu nepoznatih ljudi. Posebno je oštra reakcija prilikom odvajanja od majke, što može utjecati na pojavu odstupanja u govornom razvoju. U tom periodu važno je ostvarivati predmetnu komunikaciju s djetetom putem jakih šarenih predmeta i igračaka. Zdravo dijete reagira na novi predmet, ali odnos prema različitim predmetima je različit. Nedostatak predmetne komunikacije i rano odvajanje od roditelja mogu ozbiljno kočiti razvoj govora. Upravo se ta faza smatra vrlo osjetljivom za razvoj govora. Dijete postaje spremno na početno usvajanje materinskog jezika. Razvoj govora odvija se putem usavršavanja svjesne glasovne percepcije ljudskoga govora, a ne isključivo putem imitacije. Dijete svjesno i postupno gradi vlastiti slušno – govorno – pokretni sustav. Simptomi rizika pojave poremećaja govora tijekom četvrte faze su odsutnost ili ukočenost slogovnog brbljanja, jednolično usporeno brbljanje koje nije povezano s komunikacijom, nerazumijevanje i ne slijeđenje jednostavnih govornih uputa kao što su: „Dođi!“, „Pogledaj me!“ i „Pusti to!“ , odsutnost govornog oponašanja.

2.3.2. Verbalno razdoblje

Verbalna faza traje od prve do šeste godine života. Tijekom prve godine života posebno se intenzivno razvija intonacijski element govora u povezanosti s emocijama, mimikom i gestama. Priprema se razumijevanje i glasovna baza govora te se pojavljuju prve smislene riječi. Nakon napunjene prve godine i izgovorene prve smislene riječi razvoj govora se prati prema broju riječi koje dijete upotrebljava. Podatke o prosječnom broju riječi u aktivnom rječniku djece

različitog uzrasta dobili smo zahvaljujući mamama lingvistkinjama iz cijeloga svijeta koje su iz dana u dan od rođenja svojih beba maksimalno precizno bilježile njihov govor. Normalno jednogodišnje dijete vlada s nekolicinom riječi, dvogodišnje s 200 – 300, trogodišnje sa 1500 – 2000 riječi. U prvoj polovici druge godine govor se sastoji od pojedinih riječi (imenica i glagola 9 koje je dijete usvojilo iz govora odraslih ili stvorilo samo. U posljednjoj polovici druge godine dijete počinje spontano povezivati dvije riječi i stvara svoje prve rečenice. Nakon navršene dvije godine dijete upotrebljava u govoru rečenice, sastavljene od 2 do 3 riječi. Nastavlja se intenzivni razvoj razumijevanja. Dvogodišnji mališan puno više razumije nego što može samostalno izraziti riječima. Izgovor većine glasova je još nejasan. Značenje pojedine riječi je široko. Dijete ne veže riječ uvijek za isti predmet, već za ono što mu je u tom trenutku zanimljivo, privlačno i važno. Ta pojava koja je tipična za dijete od dvije i pol godine, postupno se smanjuje i nestaje kad se dječji rječnik obogati novim riječima. U dobi od druge do šeste godine izgovor glasova postaje razumljiv i jasan, rječnik se veoma obogaćuje i govor postaje gramatički ispravan. Od 2,5. – 3. godine dijete dobro razumije kratke priče i bajke. Od 4. – 6. godine razumije složene proširene rečenice usvojilo je značenje većine gramatičkih kategorija pa ih upotrebljava i u vlastitom govoru. Starije predškolsko dijete vlada uspješnim govornim sporazumijevanjem sa svojom okolinom, ali razvoj govora se nastavlja i dalje. Rječnik se i dalje aktivno bogati novim riječima, usvajaju se i složenije gramatičke strukture. Tijekom razdoblja ranog i predškolskog djetinjstva stvorio se temelj za ovladavanje daljnjim govornim vještinama – čitanjem i pisanjem (Poshkova,1999).

Poskhova (1999) navodi kako svako dijete i svaka osoba ima dva rječnika – pasivan i aktivan. U pasivan se rječnik ubrajaju riječi koje dijete zna, ali ih ne upotrebljava u vlastitom govoru. To su uglavnom riječi koje im još nisu dostupne. Važna je veličina aktivnog rječnika djeteta odnosno broja riječi koje dijete stvarno upotrebljava u svom govoru i razumije njihovo potpuno značenje. Prema veličini aktivnog rječnika često se procjenjuje mentalni razvoj.

2.4. Teškoće u jezičnom razvoju i mogućnosti njihove prevencije

Teškoće u jezičnom razvoju manifestiraju se kao narušeno razumijevanje i/ili uporaba govornoga, pisanoga ili drugoga sustava simbola (ASHA, 1993). Teškoće mogu biti na razini bilo koje jezične sastavnice (fonologije, morfologije, sintakse, semantike, pragmatike) te se pojaviti

u raznim kombinacijama. Jezične teškoće mogu se pojaviti za vrijeme dječje dobi, tijekom usvajanja jezika, a također i u odrasloj dobi.

Prevenција poremećaja govora usmjerena je na sprječavanje nastanka patoloških promjena ili stanja u govornom sustavu djece i odraslih (Poskhova, 1999).

Jezični poremećaji mogu biti razvojni i stečeni. Razvojni jezični poremećaji, vezuju se uz razdoblje usvajanja jezika, a stečeni nastaju nakon što je usvojena osnova materinskog jezika. Posebne jezične teškoće koje održavaju veća ili manja odstupanja u jezičnom razvoju, ali se javljaju od djetetova rođenja pripadaju skupini razvojnih jezičnih poremećaja. Jezični poremećaj koji je nastao uslijed lezije mozga u odrasloj dobi primjer je stečenih jezičnih poremećaja (Kuvač Kraljević, 2015).

Prema Poskhova (1999) svaka prevencija djeluje u tri razine:

- Sprječavanje nastanka odstupanja u govoru
- Sprječavanje prijelaza već jednom nastalog odstupanja u kronično stanje
- Socijalna adaptacija osobe s kroničnim govornim poremećajem u društvo i sprječavanje nepoželjnih popratnih psihičkih pojava.

Drugu i treću razinu prevencije obavlja stručno osoblje: logopedi, liječnici i psiholozi, dok u prevenciji prve i najvažnije razine većim dijelom sudjeluju roditelji.

Prevenција se također dijeli na pozitivnu i negativnu prevenciju. Pozitivna prevencija nam nudi skup savjeta u vezi postupaka koje je potrebno obavljati u svrhu sprječavanja poremećaja. Negativna prevencija daje precizne upute u vezi toga što smijemo raditi da ne bi izazvali nastanak poremećaja govorno, odnosno, usmjerena je na neposredno sprječavanje uzročnika odstupanja (Poskhova, 1999).

Većina poremećaja govora nastaje u ranom djetinjstvu i često traje više godina, otežavajući život osobi. Međutim, postoji mišljenje da malom djetetu govorna mana ne smeta, jer se ono na nju postupno navikava. To nije baš ispravno. Dijete osjeća svoju manu jer mu ona ozbiljno sprječava komunikaciju s okolinom, dijete jako pati i zatvara se u svoj unutarnji svijet. To bolno iskustvo djeluje i na kvalitetu budućeg življenja i razvoja. Znamo da je najvažnija funkcija govora upravo komunikacija, pa svaki poremećaj govora negativno djeluje na proces komunikacije s okolinom. Postoji mišljenje da će dijete „prerasti manu“, što također nije ispravno, jer kad

se radi o stvarnom poremećaju govora, on ne prolazi sam od sebe već se s vremenom ukorjenjuje sve dublje. Upravo je zato vrlo važno usredotočiti svu snagu na potpuno sprječavanje nastanka bilo kojeg odstupanja u govornom razvoju djece (Poskhova, 1999).

S prevencijom poremećaja govora započinje se prije rođenja bebe, jer roditelji svojoj djeci djelomično predaju govor, ponašanje i umijeće komuniciranja putem genetskih mehanizama. Preventivni postupci uključuju genetsko konzultiranje i stvaranje maksimalno blagotvornih uvjeta tijekom cijelog perioda trudnoće i osobito tijekom prvih mjeseci kada se formiraju živčani sustav i lice djeteta. Govor kao najmlađa moždana funkcija, posebno je osjetljiv na negativne utjecaje (Poskhova, 1999).

Opće preventivne mjere potrebne su svakom djetetu i ispoljavaju se u zdravom životu roditelja prije i tijekom trudnoće, u ispravnoj i bogatoj stimulaciji razvoja govora. Postoje djeca koja zahtijevaju specifičnu i intenzivnu prevenciju, a to su djeca koja spadaju u rizičnu skupinu. Djeca s čimbenikom rizika su djeca sklona odstupanju u govornom razvoju pa zahtijevaju intenzivnu i specifičnu prevenciju. Na primjer, zaostajanje u razvoju fine psihomotorike i prostorne percepcije, prekomjerna osjetljivost živčanog sustava, rana emotivna i senzorna deprivacija, odstupanja u govoru u članovima obitelji ili u osoba koje odgajaju dijete, djelovanje određenih ekoloških i drugih štetnih čimbenika povećavaju rizik nastanka poremećaja govora pa uključuju takvo dijete u rizičnu skupinu. U slučaju kada jedan roditelj ima govorni poremećaj, veoma je važno da se oba roditelja što prije konzultiraju s logopedom u vezi pravila komunikacije s djetetom i organizacije njegova govornog okruženja, jer upravo govor roditelja postaje uzor za razvoj govora mališana. Sustav specifičnih preventivnih mjera za dijete s čimbenikom rizika procjenjuje se stručno za svaki pojedini slučaj. Roditelji pritom trebaju maksimalno sudjelovati (Posokhova, 1999).

3. POTICANJE DJEČJEGA JEZIČNOGA RAZVOJA I ULOGA RODITELJA U TOM PROCESU

Poticati govor kod djeteta znači razumjeti zakonitosti njegova razvoja, ali i njegovu individualnost te u skladu s navedenim stvoriti djetetu poticajno okruženje za razvoj govora. Danas je važnije nego ikad stvoriti djeci poticajno okruženje za govor (Katarinčić i Velički, 2011). U periodu kada se govor mijenja te prelazi iz predlingvističke u lingvističku fazu, djetetu je bitno dati primjer ispravnog govora koje će dijete oponašati. Zdrava i pozitivna okolina unutar koje se dijete osjeća sigurno i zaštićeno najbolji je poticaj za razvoj djeteta (Petrović-Sočo, 1997).

3.1. Okolinski čimbenici dječjega jezičnoga razvoja

Prema socijalno-interakcionističkom pristupu, urođena predispozicija, snažna želja da razumijemo druge i da drugi razumiju nas te bogata jezična okolina zajedno pomažu djeci da otkriju funkcije i pravila jezika (Berk, 2015). Djeca dolaze u fazu gukanja i glasovnog brbljanja bez ikakvog udjela iskustva na temelju čistog sazrijevanja. Djeca u dobi od 6 mjeseci počinju proizvoditi glasove ali to ne znači da u njima razvila sposobnost za artikulaciju, već ona to na rade na temelju sazrijevanja određenih dispozicija (Stančić i Ljubešić, 1994).

Proces sazrijevanja je pretežno biotički proces određen genima ili nasljeđem, iako mogu na njega u manjoj mjeri utjecati i neki vanjski fizikalni ili biotički faktori. Prilikom prvih izgovorenih riječi koje bi se trebale ostvariti u dobi od 12 mjeseci pa do 18 mjeseci, ove razlike su posljedica složenog spoja genetskih i okolinskih utjecaja. Mnoga istraživanja pokazala su da su djevojčice nešto ispred dječaka u brzini razvoja ranog rječnika. Najčešće biološko objašnjenje je brže tjelesno sazrijevanje djevojčica što je posljedica ranijeg razvoja lijeve hemisfere mozga. Sramežljiva djeca često čekaju da steknu veliko razumijevanje prije nego što progovore. Djeca težeg temperamenta također usvajaju jezik sporije. Ulogu igra također i jezično okruženje. Majke više govore djevojčicama nego dječacima, a roditelji manje razgovaraju sa sramežljivom djecom nego što razgovaraju sa društvenom djecom. Djeca nižeg socioekonomskog statusa, koja su kod kuće izložena manjoj verbalnoj stimulaciji obično imaju manji rječnik (Berk, 2015).

Uloga razgovora s odraslima

Uloga razgovora s odraslima utječe na govor, komunikaciju i slušanje. Komunikacija je društvena aktivnost koja se temelji na interakciji i sredstvima za razmjenu iskustava, osjećaja i aktivnosti (Saracho, 2004). Temelji se na sudjelovanju i uzajamnosti. Potreba za funkcionalnom komunikacijom presudna je za djetetovo zdravlje i dobrobit. Interakcija između roditelja i djeteta započinje već pri rođenju (Brodin, 2018). Rana interakcija je presudna za razvoj djeteta. (Horowitz, 2005) Jedan od glavnih faktora koji mogu utjecati na cjelokupni razvoj djeteta u svim razvojnim fazama je komunikacija u obiteljskom okruženju. Od roditelja nasljeđujemo deset posto našeg ponašanja dok ostalih 90% naučimo u komunikaciji s ljudima u sredini u kojoj odrastamo. Razgovor između djeteta i članova obitelji u prvim godinama života ima posebnu važnost zbog kognitivnog razvoja djeteta (Rečić, 2006). U razgovoru između djece i roditelja ostvaruje se osobnost koja se sastoji od četiri komponente: razlikovanje između nas i okoline, stjecanje odnosa s našom okolinom, ponovno približavanje okolini, razvoj naše prepoznatljive posebnosti. Važno je provoditi vrijeme s djecom pričajući ili razgovarajući o djetetovim hobijima i interesima. Postavljanjem pitanja djetetu se omogućuje da da povratne informacije ili da se uključi u razgovor.

Uloga slušanja odraslih u razvoju govora

Uloga slušanja odraslih u razgovoru je velika. Za razgovor su važni slušanje i razumijevanje. Bez međusobnog slušanja nema ni međusobnog razgovora. Uspješna i kreativna sredina temelji se na međusobnom aktivnom slušanju. Aktivno slušanje i snažne komunikacijske vještine su ključne za pravilnu komunikaciju tijekom cijelog života. Djeca često pokupe postupke i osobine svojih roditelja zato je važno uvijek ostaviti dobar dojam. Ako stalno ometate i prekidate dijete kada vam nešto govori, dijete će smatrati da je takvo ponašanje normalno i prihvatljivo. Na sposobnost i vještinu slušanja utječu razni elementi i događaji iz života pojedinca i okoline u kojoj živi. Među najjačim utjecajima se nalaze oni koji su nastali u vrijeme djetinjstva i u razdoblju školovanja. Načini i navike slušanja začinju se u najranijem djetinjstvu. Novorođenče koje mirno leži i sluša ne skreće pozornost okoline na sebe, ali u trenutku kada zaplače, odnosno progovori dobiva pozornost roditelja koji mu odmah prilaze (Vodopija i Vajs, 2010).

Uloga materijalne okoline u razvoju djetetova govora

Poskhova (1999) navodi kako je neispravno mišljenje da je novorođenčetu potreban potpuni mir i tišina. Dječja soba je mjesto koje treba biti puno različitih stimulansa. Poznati japanski pedagog, autor knjige *Nakon treće je kasno...*, Masaru Ibuka (prema Posokhova, 1999) opisuje

eksperiment koji je pokazao stupanj utjecaja okoline na mentalni razvoj bebe. Za eksperiment su podijeljena novorođenčad u dvije skupine: prva je skupina bila u sobi bez ikakvih stimulansa, a druga u sobi s jakim tapetama, šarenim stropovima, raznobojnim pokrivačima i glazbom. Nakon nekoliko mjeseci psiholozi su primijetili konkretne razlike u mentalnom razvoju djece: intelekt djece koja su odgajana u sobi punoj stimulansa bio je 3 mjeseca napredniji od intelekta djece iz izolirane sobe. Taj nehumani eksperiment je dokazao izravnu vezu između stimulativnog okruženja i razvoja (prema Posokhova, 1999).

Dakle, napunite dječju sobicu različitim predmetima koje dijete može istraživati putem svih osjetila: razgledavati jarke tapete i šareni strop, slike na zidovima, viseće igračke različitih boja i oblika, pipati predmete napravljene od različitih materijala, slušati glazbu, udisati mionirise eteričnih ulja. Nabavite djetetu posteljenu i pidžamu s raznim sličicama. Dekica može biti izrađena od komadića tkanina različitih vrsta i struktura. Nesvjesno dodirivanje različitih površina aktivno stimulira mozak i to ne samo osjetilo dodira već i priprema temelj za razvoj govora. Nemojte djetetu ograničavati prostor za kretanje. Beba se mora što više kretati i istraživati unakolo. Kada beba počne puzati, puštajte je van iz tijesnog kreveta i dopustite da istražuje po cijeloj kući. Ogromne udaljenosti i brojni nepoznati predmeti koje treba istražiti pružaju bogate i raznovrsne prilike za proučavanje. Rano i slobodno puzanje znanstvenici smatraju snažnim čimbenikom mentalnog razvoja. Aktivno kretanje prekrasno stimulira rad mozga. Pamтите, dijete nikada ne dira to što mu nije zanimljivo, zato mu probajte što rjeđe govoriti „ne smiješ to dirati“. Na taj način gušimo prirodu i zdravu znatiželju, izvor mentalnog razvoja. Zato pokušajte urediti sobu tako da se na razini dohvata bebe nalaze samo one stvari koje smije dirati i istraživati. Naravno, dijete mora naučiti pojam „ne“, ali pokušavamo ga izbjegavati u situacijama neposrednog ograničavanja istraživačke aktivnosti tijekom prvih 12 mjeseci života dok dijete ne stekne dovoljan stupanj razumijevanja. Čak kad govorimo djetetu „ne diraj“, uvijek to nastojimo obrazložiti na najpozitivniji način u okviru konkretne, djetetu razumljive situacije. Kad kupujemo mališanu skupu igračku, strahujemo da će je pokvariti, razbiti i slično, pa nastojimo stalno paziti kako se on igra, zabranjujemo mu da radi s njom sve što želi. To je opet veoma nepoželjno ograničavanje istraživačke aktivnosti i kreativnosti. Zato preporučujemo da malom djetetu ne kupujemo igračke koje se upotrebljavaju isključivo u okviru posebnih uputa. Kada dijete trga lutku, ono istražuje dijelove ljudskog tijela, materijal od kojeg je napravljena lutka. Kod malog djeteta trganje lutke ili knjige nije očitovanje negativnosti ili agresije već je prirodno istraživanje nužno za razvoj. Kasnije (uz vaše objašnjenje i sudjelovanje u igri), dijete će naučiti kako se ponašati s različitim stvarima (da su knjige za čitanje a ne za trganje). Pokušajte u

obitelji stvoriti stimulativni okoliš: raznovrsne knjige i mape, športsku opremu, alat, edukativne igre koje nadahnjuju dijete da rješava složene kreativne zadatke. Priroda je također prekrasna i bogata stimulativna okolina za dijete. Od samog rođenja mališana što češće vodite u šetnju u prirodu da osjeti toplinu sunčevih zraka, svježinu vjetra, jasnoću neba, pjev ptica, šum rijeke i morskih valova, boje i mirise drveća i cvijeća, kiše i snijega (Poskhova,1999).

Važnost čitanja za razvoj govora

Učenje dječje poezije je odličan stimulans za razvoj govora, memorije, emocija, mentalnih i kreativnih potencijala. Osim što je dobro čitati s djetetom, važno je učiti ritmičnu dječju poeziju. Djeca vole ritmične pjesmice s ugodnim sadržajem i rado ih uče napamet. Učenje poezije je prekrasan način razvoja govora i mnoštva drugih psihičkih funkcija. Ipak moramo upozoriti da nije svaka poezija dobra za dijete. Postoje kriteriji odabira poezije za učenje. Dijete treba učiti stihove koji se sastoje od riječi prisutnih u njegovom pasivnom rječniku, odnosno riječi koje dijete zna, ali možda još ne upotrebljava u spontanom govoru. Mališanu ne smijemo nuditi izgovaranje riječi koje uopće ne razumije, jer to jako preopterećuje osjetljivi govorni sustav i može prouzrokovati mucanje. Učenje mora biti spontano i nikako ne smije biti povezano s prisiljavanjem (Poshkova, 1999).

„Dijete će slušanjem obogaćivati i širiti razumijevanje i govor, jer će čestim ponavljanjem i zaključivanjem iz cjelokupnog sadržaja priče spoznavati značenje mnogih novih riječi i pojmova,, (Čudina-Obradović,2005.str. 50).

Čitajte djetetu što više, pratite čitanje razgledavanjem slika. Poželjno je birati samo lijepe slikovnice s razumljivim jasnim slikama, da bi dijete na temelju tih slika moglo samostalno složiti priču. Povremeno je korisno prekidati čitanje i razgovarati o tome što je dijete naučilo, pitati za njegovo mišljenje, ponuditi mu da smisli vlastiti završetak priče i slično. Vrlo brzo mališan će zavoljeti čitanje i poželjeti samostalno čitati knjigu. Nemojte se čuditi ako mu se ta želja pojavi rano. Znanost je dokazala da je djetetu od tri do četiri godine mnogo lakše naučiti čitati nego šestogodišnjaku. I nema potrebe da se bojimo prenaprezanja i preopterećivanja, ako ispunjavamo jedan važan uvjet: da dajemo djetetu slobodu da biramo što želi raditi, da mijenja vrste, načine i trajanje aktivnosti. Djetetov interes i inspiracija su najsigurnije garancije zdravlja i uspjeha (Poskhova, 1999).

Radović i Stričević (2009) navode kako su slikovnice prva štiva za djecu. Važno je poznavati značajke slikovnice s obzirom na djetetu dob.

- Od 16 do 18 mjeseci koriste se pojmovne slikovnice. Čitanje se svodi na pokazivanje i objašnjavanje slika.
 - Od 2. godine koriste se slikovnice u kojima se nalaze kratki tekstovi ili stihovi.
 - U dobi od 3. i 4. godine slikovnice se koriste za upoznavanje djeteta s okolinom. Istražuju se slikovnice s životinjskim sadržajem, priče o dobru i zlu,..
- U predškolskoj se dobi najviše koriste bajke i basne

Važnost fine motorike za razvoj govora

Znanstvenici koji proučavaju dječju psihu i razvoj govora otkrili su veliko stimulativno značenje funkcije ruke. Dokazali su da razina razvoja govora u djece izravno ovisi o stupnju formiranosti finih pokreta prstiju ruke. Tako je, na temelju istraživanja velikog broja djece otkrivena sljedeća zakonitost: kada razvoj pokreta prstiju odgovara dobi, razvoj govora je također normalan. Kada razvoj finih pokreta zaostaje, razvoj govora također zaostaje čak i onda kada je opća motorika dobro razvijena. Zaključuje se da se formiranje govornih centara u mozgu ostvaruje pod utjecajem živčanih impulsa ručnih prstiju. Tako je razvijanje fine motorike prstiju jedan od važnih dijelova govorne stimulacije. Stimuliranje prstića možemo početi već nakon 6 – 7 mjeseci života bebe odnosno u sredini predverbalne faze, putem blagog masiranja šake i svakog prstića. Masažu možemo činiti sve do treće godine života mališana. Nakon 9 mjeseci uvodimo aktivne vježbe za prste ruku. Vježbe biramo s obzirom na dob i individualne sposobnosti djeteta. nastoji aktivirati sve prstiće. Naprimjer, možemo mališanu ponuditi da okreće prstima i dlanovima drvene kuglice, olovku s bridovima, da crta, lijepi, plete, izrezuje, konstruira i slično. U tu su svrhu veoma korisne različite umetaljke, naljepnice, kocke za građenje i drvene lutkice koje se stavljaju na prst, perlice za nizanje, slagalice, vezice za pletenje i vezanje čvorova, dugmići, štapići za brojenje i konstruiranje i kuglice (Posokhova, 1999).

Govor je usko povezan s razvojem fine motorike. Kada razvoj pokreta prstiju odgovara dobi, razvoj govora je normalnog stanja. Međutim, kada razvoj fine motorike zaostaje, zaostaje i razvoj govora. Formiranje važnih govornih zona u mozgu ostvaruje se pod utjecajem živčanih impulsa prstiju ruke. Vježbe prstićima potrebno je započinjati od najranijeg djetinjstva (Posokhova, 2005).

Kako bi razvijalo finu motoriku prstiju, djetetu možemo ponuditi da prstićima i dlanovima okreće drvene kuglice, olovku s bridovima, da se bavi crtanjem, pletenjem, lijepljenjem, izrezivanjem, konstruiranjem, origamijem i sličnim aktivnostima. Vrlo dobru stimulaciju pružaju i

kratke ritmične dječje pjesmice koje se prate pokretima prstiju, tzv. Igre prstima (Katarinčić i Velički, 2011).

Uloga medija u razvoju govora

Djeca su svakodnevno izložena utjecaju televizije, video igrice, računala. Zahvaljujući tim medijima, djeca usvajaju nova znanja i ulaze u svijet igre i razonode. Televizijske emisije su korisne ako nakon odgledane emisije roditelj s djetetom razgovara o tome što je dijete vidjelo, o likovima, dali su bili sretni ili tužni, kakav je bio kraj ili odglumiti neke scene iz emisije. Gledanje dokumentarnih filmova, komedija ili crtanih filmova, dijete ima mogućnost usvajanja znanja o drugim kulturama, poistovjetiti se s televizijskim likovima, bogatiti rječnik i stjecati temeljno znanje stranih jezika. Videoigrice su korisne za razvoj dječje logike i motorike, kad se na primjer traži rješenje nekog problemskog zadatka. Sadržaje medija roditelji mogu nadzirati te procijeniti njihovu kvalitetu i primjerenost djeci (Šego,2009).

Uloga igre u razvoju govora

Igra je jedna od osnovnih ljudskih aktivnosti. Igra omogućava da se čovjek razvija tjelesno, intelektualno, emocionalno, duhovno i socijalno. Na taj način čovjek obogaćuje iskustva, druži se i zabavlja, širi spoznaje. Mnogi stručnjaci ističu važnost poticanja i razvoja jezično – govorne vještine kroz igru. Tada je dijete otvoreno, neopterećeno, spontano i kreativno (Šego,2009). Jezične igre su sve one igre kojima je izražajno sredstvo jezik u svim svojim pojavnostima. Spoj igre kao prirodne dječje djelatnosti te jezika koji je jedan od osnovnih sredstava sporazumijevanja u svijetu, djeci omogućuje neopterećeno učenje i ovladavanje društvenim, a zatim i jezičnim ulogama, korištenje naslijeđenoga iskustva, individualnosti i kreativnosti (Peti – Stantić, 2008).

Spajanjem suglasnika i samoglasnika započinje faza gukanja koja je jedan od temelja razvoja govora. Jako je važno što duže igrati s djecom igre u kojima je uključeno ponavljanje samoglasnika (igra vokalizacije), jer se na taj način djeca otvaraju prema svijetu stvarajući glasove koji su emotivni, duševni i voljni (Katarinčić i Velički, 2011).

Igra je način na koji djeca izgrađuju vlastiti svijet, istražuju, traže smisao u novim iskustvima i oporavljaju se od životnih problema. Važno je da igra djeci bude ugodna aktivnost, ali i da sadrži osnovne obrazovne elemente (Cohen, 2001).

Torin Nuria i Bonida Nuria (2006) ističu kako su neke od mnogobrojnih zadaća roditelja upravo pratiti promjene napredovanja i nazadovanja djeteta, gledati ga kako raste, razumjeti ga, uživati

u njegovim uspjesima, podnositi njegove probleme i pomoći mu u njihovu rješavanju. Upravo igra pomaže u otkrivanju svih tih značajki djece te im istovremeno omogućava spoznaju, učenje i svladavanje brojnih problema.

U trećoj godini života dijete promatra svijet kao predmet čuđenja. Dijete voli promatrati sve aktivnosti, od kupovine na tržnici do šetnje šumom, plažom ili zoološkim vrtom. Trogodišnje dijete voli ponavljanje, izgradi toranj i uživa gledajući ga kako pada. U ovim godinama dijete je sposobno za gradnju malih blokova i jednostavnih slagalica. Dijete crta kružnice i kvadrate. Također, iskazuje veliku želju za igru s plastelinom, glinom ili tijestom. Upoznavanje svijeta djetetu je omogućeno preko doživljaja koja stvaraju njegova osjetila. U ovoj dobi još je rano za igre koje zahtijevaju preveliki napor ili koncentraciju. Iako još uvijek griješi u govoru, između 80 i 90% riječi već se može razumjeti. Uglavnom se izvrsno sporazumijeva kratkim izrazima. Ako dijete griješi u izgovoru poželjno je ponavljati mu kako se pravilno ponavljati ono što je pogrešno rekao, ne treba ga pretjerano ispravljati. Dijete uči oponašajući i ponavljajući. Dijete će se u ovim godinama početi igrati loptom te potpuno razvija simboličku igru, voli biti s drugom djecom, ali je još teško razviti zajedničku igru. štoviše, katkad ima problema s dijeljenjem igračaka.

U četvrtoj godini možda će dijete već početi pisati. Prepoznaje mnoga slova i riječi koje se ponavljaju. Također, crteži postaju složeniji i likovima ljudi već dodaje ruke, cipele i kosu. Dijete gradi kule od približno deset blokova i može se baviti složenijim slagalicama od 15 do 30 komada. Pokretljivost djeteta u ovoj dobi sve je bolja te dijete pokušava skakati na jednoj nozi i počinje loviti loptu u letu. Sposoban je razlikovati široki skalni boja, broji do deset ili više i voli se baviti igrama slova i brojeva. Djetetov rječnik brzo se obogaćuje. Također, zanima ga sve što ga okružuje. Simbolična igra postaje maštovitija i ima veliku važnost za njega. Glavni lik igre bit će dijete: postat će čarobnjak, gusar, pustolov, filmska zvijezda.

U petoj i šestoj godini razvoj djeteta se ubrzava i dijete doživljava velike promijene. Dijete je sposobno sve više ovladavati svojim tijelom i mišićima. Sve ga više privlače igre koje traže tjelesnu aktivnost i voli plesati, trčati i penjati se. Uživa u pokretu. U ovoj fazi dijete teško pronalazi igre koje mu mogu dugo okupirati pažnju te se javlja dosada i nemir. Dijete počinje logički razmišljati te mu se sviđaju igre koje zahtijevaju pažnju i usredotočenost. Uči ispravno čitati i pisati te zbrajati i oduzimati male brojeve. Posjeduje bogat i raznolik rječnik i jasno se izražava. Sposoban je zadržavati pažnju duže vrijeme i uživa slušajući priče. Voli stihove i pjesme te mu se razvija smisao za humor i obožava viceve. Voli se igrati s drugom djecom

pogotovo natjecateljske igre. Dijete voli uspjehe ali mora naučiti mirno gubiti jer tako stječe društvene vještine i uči se upravljati frustracijama.

Među svim navedenim okolinskim čimbenicima dječjega jezičnoga razvoja, ponajveću ulogu imaju djetetovi roditelji – njegova primarna društvena okolina. O tome će biti više riječi u nastavku teksta.

3.2. Uloga roditelja u poticanju dječjega jezičnoga razvoja

U intelektualno motivirajućoj i emocionalno zdravoj okolini, gdje se iskazuje ljubav i razumijevanje, dijete će uspješno realizirati svoje potencijale (Šego,2009).

Hamer (2012) navodi kako roditelji djece svih dobnih skupina mogu poticati dječji jezik razgovaranjem o prošlim događajima i pritom uključivati dijete u razgovor. Prisjećanje prošlih događaja učinkovit je način pomoći djetetovom razumijevanju i korištenju riječi. Postoji nekoliko učinkovitih stilova prisjećanja prošlih događaja kao što su asocijacije, slijeđenje djetetovog vodstva i pohvala. Zaključuje se da su kvaliteta i količina razgovora bitni čimbenici u poticanju djetetovog jezika. Peterson, Jesso i McCabe (1999) navode nekoliko strategija koje roditelji mogu koristiti u razgovoru sa svojom djecom i pritom poticati narativne (pripovjedne) vještine predškolskog djeteta.

- Slijediti djetetovo vodstvo, odnosno, razgovarati o onome o čemu dijete želi,
- Učestalije razgovarati s djetetom o prošlim događajima,
- Pažljivo slušati što dijete govori i poticati daljnje izlaganje,
- Odvojiti vremena za razgovor o svakoj temi.

Odrasli se intuitivno obraćaju djetetu glasom koji je viši, šireg frekvencijskog raspona, te naglašene intonacije, zatim govore sporije, jasno i tečno, s nizom stanki između riječi i izričaja (Ivšac, 2003).

Šego (2009) navodi kako obitelj kao najprirodnija djetetova sredina ima važnu ulogu u razvoju njegova govora. Jezično-govorni razvoj potrebno je stalno poticati. Roditelji trebaju biti djetetovi sugovornici. Djecu treba motivirati na razmišljanje i razgovor o različitim temama, da postavljaju pitanja i pronalaze odgovore, igrati se s njima.

Nuria i Nuria (2006) navode kako roditelji imaju previše obaveza. Često su toliko zauzeti da im drugi ljudi moraju čuvati i odgajati djecu. Igrajući se s djecom, nećete imati osjećaj da ste izgubili vrijeme. Naprotiv, provodeći sa svojom djecom ugodne trenutke u igri i smijehu, osjećat ćete da ste iskoristili dan najbolje što se moglo. Važno je posvetiti se djeci no to ne znači da se morate neprestano igrati s njima, niti im nametati igre. Važno je da dijete samostalno odluči što će se igrati i kojim se pravilima pritom treba služiti. Oslobodit ćete maštu i provesti ugodne trenutke s djetetom, isključit ćete se iz tisuću i jednog problema toga dana, a za nagradu vidjet ćete kako se vaši mališani zabavljaju gledajući kako se trudite svladati izazove njihovih igara. Ako primijetite da se ne pridržavaju utvrđenih pravila igre, da se svađaju... vratite se u ulogu odraslog upravitelja. Poželjno je pustiti ih da se nesmetano igraju kako bi razvili samopouzdanje i samopoštovanje. Na taj način poštuje se dječja kreativnost i plodovi njihove mašte.

S vremenom djetetova neverbalna komunikacija prelazi u verbalnu, koju u početku kombinira s gestama i oslanjanjem na neposrednu situaciju. Roditeljski govor prilagođen je djetetovoj nepotpuno razvijenoj sposobnosti govornog izražavanja. U 1. godini života, dijete se počinje služiti jezičnim kodom koji preuzima iz svoje obitelji. Tada je jako važna roditeljska uloga, jer roditelj može poticati učenje tog jezičnog koda optimiziranjem vlastitih interakcija s njime (Petrović-Sočo, 1997).

Tijekom prvih godina života, razvijanje razumijevanja govora ima veliko značenje, a to u mnogome ovisi o govornom ponašanju odraslih osoba. Razumijevanje govora se razvija putem uspostavljanja veze između riječi koje izgovaraju odrasli i predmeta koji okružuje dijete. Nije ispravno pogađati djetetove želje prema njegovim gestama i mimici, jer se na taj način ne ostvaruje stimulacija glasovnih reakcija i izgovaranja riječi. Kada dijete pokazuje prstom na predmet, ne smijemo odmah trčati i dati mu predmet, već tražimo da riječima objasni svoju želju. Ako dijete trenutno nije u stanju izgovoriti tu želju, potrebno je izgovoriti naziv predmeta u različitim rečenicama i tako neprestano bogatiti djetetov rječnik. Ipak, važno je imati na umu da se stimulacija mora obavljati u određenim granicama. Na početku razvoja govora nije poželjno preopterećivati mališana očekujući da ovlada za izgovor kompliciranim i teško shvatljivim riječima. Kada razgovaramo s trogodišnjim djetetom koje je već naučilo govoriti potrebno mu je postavljati jednostavna pitanja. Moramo znati slušati mališana i dati mu ispravan odgovor (Poskhova, 1999).

Između 6. mjeseca i godine dana, u vrijeme kad se govor mijenja te prelazi iz predlingvističke u lingvističku fazu, djetetu je bitno dati primjer ispravnog govora kojeg će ono oponašati, pa

treba govoriti jasno, polagano, dodavanjem primjera, izraza i pokreta značenju izgovorenih riječi (Petrović-Sočo, 1997).

Einon (2005) upozorava da dijete koje raste u obitelji bez roditeljske brige zaostaje u mentalnom i govornom razvoju. Također, prezahtjevna i prezahtjevna roditeljska očekivanja, prevelika kritičnost i strogost mogu negativno djelovati na djetetovo samopouzdanje. Cohen (2001) prikazuje razigrano roditeljstvo kao način ulaska u dječji svijet pod dječjim uvjetima radi očuvanja bliskosti, povjerenja i povezanosti.

Aktivno bavljenje djetetom i svakodnevna intenzivna komunikacija ključni su za razvoj djeteta u svim područjima, a posebice u govornom. Zdrava i pozitivna okolina unutar koje će se dijete osjećati zaštićeno i sigurno, najbolji je poticaj za istraživanje, progovaranje i korištenje naučenog (Petrović-Sočo, 1997). U tome je, kako ističu mnoga istraživanja, posebno važna uloga majke.

„Majka je osoba koja poznaje svoju bebu bolje od svih psihologa, liječnika i logopeda pa joj u bliskom emotivnom kontaktu može pružiti vrlo mnogo uz uvjet da je upoznata s najtemeljnijim zakonitostima dječjeg razvoja“ (Posokhova, 1999, str.14).

Ivšac (2003) navodi kako u prvim mjesecima djetetova života roditelji i djeca sudjeluju u socijalnim interakcijama u kojima su usmjereni jedni na druge uglavnom licem u lice. Naime, svakodnevne rutine kao što su hranjenje, odijevanje, kupanje, u kojima majke pokušavaju izmamiti odgovor od djeteta su visoko koordinirane, sinkronizirane i recipročne jer ako se majka nasmije, nasmijat će se i dijete.

Beba plače, majka je uzima u krilo i kaže: „Sada ću te poljubiti i sve će proći.“ Beba se smiruje od maminog poljupca i pojavljuje se sretni osmijeh. Ta nam je situacija poznata, svaki ju je roditelj više puta doživio. Emotivan odnos s majkom je glavni izvor razvoja bebe kao ploda majčine utrobe i tijekom prva tri mjeseca života (Posokhova, 1999).

U odnosu s majkom započinje razvoj djetetove osobnosti i njegova socijalna egzistencija. Na taj način razvija se komunikacija, koja se prvotno kod djeteta odvija neverbalno, dok se majka služi pojednostavljenim govorom prilagođenim djetetu kako bi s njim komunicirala. Također, važno je da majka pridaje određena značenja glasovima i vokalizaciji koje proizvodi dijete, te da ponavlja riječi koje dijete izgovara kako bi dijete lakše usvojilo prve riječi (Petrović-Sočo, 1997).

Očevi se često osjećaju nevažnima u obitelji i izgurani iz središta obiteljskog života. Očevi su roditelji i muškarci. Nažalost, više ih uče kako biti muškarci nego kako biti roditelji. Takva naučena muškost često smeta očinstvu, posebno kad se radi o razigranom povezivanju ili povezivanju na dubokoj emocionalnoj razini (Cohen, 2001).

3.3. Izabrane aktivnosti za roditeljsko poticanje dječjega jezičnog razvoja

Današnja djeca rastu u svijetu koji se sve brže mijenja, a igre i igračke traju kraće. Katkad je teško tražiti od djeteta da se dulje usredotoči na istu aktivnost; brzo postaje nemirno i želi promijeniti igru. I igračke se brzo mijenjaju – ono što je danas moderno, sutra više nije, djeca se još nisu nauživala svoje najnovije igračke, a već se na tržištu pojavila neka nova igračka. Ako se djeci daje sve što traže, neće znati cijiniti vrijednost stvari i završit će gomilajući igračke koje će ih vrlo brzo prestati zanimati jer su stigle nove. Da bi se zabavila i igrala, djeci ne trebaju najskuplje igračke. Treba ih naučiti da se slobodno vrijeme može provesti na različite načine i da u tome mogu poslužiti i stvari koje već imaju (Nuria i Nuria, 2006).

Ključ kvalitetnog odnosa roditelja i djeteta je zajedničko provođenje vremena. Upravo to zajedničko vrijeme koje je ispunjeno igrom, zabavom i smijehom čini dječju istinsku sreću. Djetetova sreća nikako nije u skupim igračkama ili materijalnom okruženju. „Od trenutka kad dojenče i roditelj jedno drugome upute prvi pogled pun ljubavi, oni počinju koristiti se igrom kao načinom međusobnog povezivanja“ (Cohen, 2001, str. 20).

Prema Čudina-Obradović (2005) navest će se igre i aktivnosti za poticanje govorno-jezičnog razvoja.

1. Pričanje djetetu

Iako novorođeno dijete ne razumije, roditelji se intuitivno djetetu obraćaju govorom od samog rođenja, i prije rođenja, znajući da je njihov govor važan za djetetov razvoj. Dobro je na glas komentirati sve što se radi s djetetom. Tijekom šetnje ulicom ili igre u parku poželjno je komentirati sve što se nalazi u okolini i imenovati predmete. Važno je ostaviti i vrijeme za dijete, ako želi proizvesti neki glas.

2. Čitanje prve slikovnice

Prilikom odabira slikovnica za dijete važno je birati slikovnice koje imaju jasne slike i koje su bez teksta. Poželjno je da roditelji daju djetetu da drži slikovnicu i pokazuje prstom. Dobro je što više puta ponavljati gledanje slikovnice i omogućiti djetetu da pokaže zanimanje za neku sliku. Iako ste neku slikovnicu prošli već nekoliko puta, svaki sljedeći put dijete će se veseliti toj istoj slikovnici.

3. Hrabrenje djetetova gugutanja

Poželjno je oponašati i ponavljati glasove koje dijete proizvodi, na taj će način dijete biti potaknuto na ponavljanje i proizvodnju novih glasova. Iz toga slijedi naizmjenična komunikacija koja prikazuje početak razgovora, kada roditelj priča dijete šuti, a kada dijete priča, roditelj šuti. Dijete će gledati roditelja i oponašati njegov pokret usnama, zato je važno gledati dijete u uči.

4. Igra postavljanja pitanja

Iako djeca vole postavljati pitanja, važno je da roditelji postavljaju djeci pitanja i traže odgovor na ista. Dobro je tijekom igre postavljati pitanja o igri, igračkama, o tome danu, ručku ili doručku. Važno je ostvariti sigurnu okolinu i postavljati pitanja kroz igru kako bi se dijete osjećalo sigurno i bez pritiska.

5. Izrađivanje igračaka

Važno je sudjelovati u izrađivanju igračaka s djecom. Važno je stvoriti kreativnu i poticajnu okolinu te ponuditi djeci različite stvari iz kućanstva koje mogu iskoristiti u izrađivanju vlastitih igračaka. Na taj se način kod djece potiče mašta, razmišljanje i kreativnost. Dobro je ponekad uključivanje i roditelja koji mogu sudjelovati u izrađivanju igračaka s djecom.

6. Pričanje priča

Djeca u dobi od dvije i tri godine počinju uživati u pričanju priča. Slušanje i sudjelovanje u priči ima veliku važnost u njihovu govornom razvoju. Pričanje usmjerava djetetovu pozornost na slušanje riječi i slušanje glasova. Pričanje priče u toj dobi ima višestruku ulogu: postupno povećanje djetetove pozornosti, razvijanje vještine slušanja, proširivanje rječnika, razumijevanje uobičajenog ustrojstva priče i uživanje u emocionalnom doživljaju koji omogućuje praćenje sadržaja priče. Roditelj može sadržaj priče naći u slikovnici ili smisliti priču prema nekom neposrednom doživljaju djeteta, smisliti kratku priču kojom se umiruju dječji strahovi ili smisliti priču o članovima obitelji ili važnim obiteljskim događajima.

4. PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

4.1. Metodologija istraživanja

Roditelji imaju veliku ulogu u razvoju i poticanju razvoja govora kod djece. Aktivnim sudjelovanjem u dječjoj igri i kvalitetnim provođenjem vremena s djecom uz pozorno slušanje djeteta, razgovor s djetetom, čitanje djetetu, pričanje priča, poticanje djeteta na slušanje, poticanje razvoja fine motorike i stvaranje poticajne okoline, roditelji utječu na razvoj govora kod djece.

Provedeno je istraživanje u kojem se promatrala povezanost i razlike između znanja i navika roditelja u poticanju dječjega jezičnog razvoja. Cilj ovog istraživanja je bio ispitati znanja i navike roditelja u poticanju dječjega jezičnog razvoja. Cilj je bio i ispitati razlike u znanju i navikama roditelja u poticanju dječjeg jezičnog razvoja s obzirom na njihove socio-demografske karakteristike.

Postavljene su stoga sljedeće istraživačke pretpostavke (hipoteze):

H1 – Postoji povezanost između znanja i navika roditelja u poticanju dječjega jezičnog razvoja. Roditelji koji imaju više znanja o poticanju dječjeg jezičnog razvoja, također imaju i izraženiju naviku poticanja toga razvoja različitim aktivnostima.

H2 – Postoji razlika u poticanju dječjeg jezičnog razvoja s obzirom na stupanj obrazovanja roditelja. Očekuje se da će roditelji višeg stupnja obrazovanja imati više znanja i jače izražene navike poticanja dječjega jezičnog razvoja.

H3 – Ne postoji razlika u poticanju dječjeg jezičnog razvoja s obzirom na mjesto stanovanja roditelja. Očekuje se da će roditelji koji žive na selu i koji žive u gradu imati podjednako znanja i podjednako izražene navike poticanja dječjega jezičnog razvoja.

H4 – Postoji razlika u znanju i navikama ispitanika s obzirom na broj djece. Odnosno da će ispitanici s većim brojem djece pokazati više znanja o dječjem jezičnom razvoju i da će posljedično imati učestalije navike poticanja dječjega jezičnoga razvoja.

H5 – Postoji razlika u znanju i navikama ispitanika s obzirom na dob ispitanika. Odnosno da će ispitanici s većim brojem godina pokazati više znanja o dječjem jezičnom razvoju.

Na temelju hipoteza konstruiran je anketni upitnik koji je poslan roditeljima kako bi se utvrdila važnost roditelja kao poticatelja dječjeg jezičnog razvoja. Ispitanici su zamoljeni da na postavljena pitanja odgovore točno i iskreno. Anketni upitnik bio je anonimn i sastoji se od dvadeset i četiri pitanja. Šest pitanja odnosilo se na socio-demografske podatke ispitanika, na devet pitanja trebalo je označiti točan odgovor, na pet pitanja ispitanici su mogli označiti odgovore koji im se čine prikladnima te na četiri pitanja trebali su označiti stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama.

Ispitanici: U istraživanju je sudjelovalo 281 osoba. Pogledaju li se podatci za *spol* ispitanika može se uočiti kako je 98,9% ispitanika ženskog spola, dok je 1,1% ispitanika muškog spola.

Među ispitanicima njih je 73,0% bilo u dobi do 35 godina; 24,9% od 36 do 50 godina, dok je 2,1% bilo u dobi od 51 godine i više.

Među ispitanicima 0,4% imalo je OŠ (osnovnoškolsko obrazovanje), 38,1% SSS (srednjoškolsko obrazovanje), dok je 61,6% imalo VŠS, VSS (akademsko obrazovanje).

Među ispitanicima njih 69,4% živi u gradu, dok 30,6% živi na selu.

Od ukupnog broja ispitanika, njih 55,5% navelo je da ima 1 dijete; 29,9% ima 2 djece; 10,3% ima 3 djece, dok 4,3% ima 4 ili više djece

U procjeni svoga materijalnog stanja, 3,9% ispitanika navodi da je ono ispod prosjeka, 78,3% navodi da je prosječno, dok 17,8% navodi da je iznad prosjeka.

Svi navedeni podaci prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1: Sociodemografski pokazatelji

		N	%
Koji je vaš spol	Ž	278	98,9%
	M	3	1,1%
	Ukupno	281	100,0%
Koliko imate godina	do 35 godina	205	73,0%
	od 36 do 50 godina	70	24,9%
	51 i više	6	2,1%
	Ukupno	281	100,0%
Koji je vaš stupanj obrazovanja	OŠ (osnovnoškolsko obrazovanje)	1	0,4%
	SSS (srednjoškolsko obrazovanje)	107	38,1%
	VŠS, VSS (akademsko obrazovanje - bacc., mag., dr. sc)	173	61,6%
	Ukupno	281	100,0%
Gdje živite	U gradu	195	69,4%
	Na selu	86	30,6%
	Ukupno	281	100,0%
Koliko imate djece	1 dijete	156	55,5%
	2 djece	84	29,9%
	3 djece	29	10,3%
	4 ili više djece	12	4,3%
	Ukupno	281	100,0%
Kako procjenjujete svoje materijalno stanje	Ispod prosjeka	11	3,9%
	Prosječno	220	78,3%
	Iznad prosjeka	50	17,8%
	Ukupno	281	100,0%

Instrument:

Za potrebe ovog istraživanja, na temelju spoznaja iznesenih u teorijskom dijelu rada, kreiran je upitnik koji se sastoji od dva dijela, a kojim se željelo doći do uvida u znanja i navike roditelja u poticanju dječjeg jezičnog razvoja. Prvi dio upitnika odnosi se na sociodemografske podatke ispitanika. Drugi dio upitnika sadrži tvrdnje koje se odnose na znanja i navike roditelja u poticanju dječjeg jezičnog razvoja.

Ispitivanje je provedeno internetskim putem. Internetsko anketiranje iskazuje svoje prednosti kroz minimalne financijske izdatke te mogućnosti ispunjavanja u privatnosti vlastitog doma i u

vrijeme kada to sudionicima odgovara (Creswell, 2002). Nedostatak je taj što isključuje ispitanike koji nisu korisnici interneta.

Prije samog početka ispunjavanja upitnika, sudionici su upoznati s ciljem istraživanja, pri čemu je istaknuto da će rezultatu biti korišteni samo u znanstvene svrhe kao i da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i anonimno.

4.2. Rezultati istraživanja i rasprava

U tablici 2 prikazani su točni i netočni odgovori na promatrana pitanja.

Na pitanje *kada dijete izgovara prvu riječ*, točan odgovor dalo je 105 ispitanika što je 37,4%. Razvoj govora ostvaruje se u fazi ranog djetinjstva, od prve do treće godine života. Krajem prve godine dijete izgovara prvu riječ (Katarinčić i Velički, 2011).

Na pitanje *kada bi dijete trebalo početi koristiti rečenice (od 2 do 3 riječi) u govoru*, točan odgovor dalo je 120 ispitanika, što je 42,7%. U posljednjoj polovici druge godine dijete počinje spontano povezivati dvije riječi i stvara svoje prve rečenice. Nakon navršene dvije godine dijete upotrebljava u govoru rečenice, sastavljene od 2 do 3 riječi. Nastavlja se intenzivni razvoj razumijevanja (Poskhova, 1999).

Sljedeće pitanje je *do koje bi dobi dijete trebalo ovladati točnim izgovorom svih glasova*, točno je odgovorilo 102 ispitanika, što je 36,6 posto. Do šeste godine izgovor glasova postaje razumljiv i jasan, ali se rječnik i dalje razvija (Poskhova, 1999).

Na koji način započinje djetetovo učenje govora, 257 ispitanika, što je 91,5%, dalo je točan odgovor. Dijete počinje učiti govor na temelju imitacije, putem slušanja i oponašanja. Zato moramo što više razgovarati s bebom od samog rođenja (Kuvač i Palović, 2007).

Na pitanje *u kojoj dobi dijete razumije kratke priče i bajke*, točan odgovor dalo je 218 ispitanika, što je 77,6%. Od 2,5. – 3. godine dijete dobro razumije kratke priče i bajke (prema Poskhova, 1999).

Na pitanje *ako jedan od roditelja ima govorni poremećaj potrebno je da se oba roditelja savjetuju s logopedom kako bi olakšali komunikaciju s djetetom*, točan odgovor dalo je 165, što je 58,7% ispitanika. U slučaju kada jedan roditelj ima govorni poremećaj, veoma je važno da se oba roditelja što prije konzultiraju s logopedom u vezi pravila komunikacije s djetetom i organizacije njegova govornog okruženja, jer upravo govor roditelja postaje uzor za razvoj govora malšana (Poskhova, 1999).

Na pitanje *kada započinje komunikacija s djetetom*, točan odgovor dalo je 232 ispitanika, što je 82,6%. Komunikacija djeteta s okolinom započinje već u majčinoj utrobi – na zvučni podražaj

dijete odgovara pokretom. To je početak djetetove komunikacije koja je u tom trenutku neverbalna (Šego,2009).

Sljedeće pitanje je *kako bi trebala biti uređena dječja soba*, točan odgovor dalo je 168 ispitanika, što je 59,8%. Dječja soba je mjesto koje treba biti puno različitih stimulansa, različiti predmeti koje dijete može istraživati, jarke tapete, šareni strop, slike na zidovima, viseće igračke različitih boja i oblika, predmeti od različitih materijala i slično (Poskhova, 1999).

Na pitanje *kada su elektronički mediji dobri i poticajni za razvoj dječjeg govora*, točan odgovor dalo je 180 ispitanika, što je 64,1%. Uloga medija u razvoju govora je od velike važnosti. Zahvaljujući tim medijima djeca usvajaju nova znanja i ulaze u svijet igre i razonode. Sadržaje medija trebaju nadzirati roditelji te procijeniti njihovu kvalitetu i primjerenost djeci (Šego, 2009).

Iz prikazane tablice 2 može se uočiti kako je najveći udio točnih odgovora zabilježen za pitanja: *na koji način započinje djetetovo učenje govora* (91,5%), *kada započinje komunikacija djeteta s okolinom* (82,6%), *u kojoj dobi dijete razumije kratke priče i bajke* (77,6%).

Tablica 2: Točni i netočni odgovori na promatrana pitanja

		N	%
Kada dijete izgovara prvu riječ	Netočno	176	62,6%
	Točno	105	37,4%
	Ukupno	281	100,0%
Kada bi dijete trebalo početi koristiti rečenice (od 2 do 3 riječi) u govoru	Netočno	161	57,3%
	Točno	120	42,7%
	Ukupno	281	100,0%
Do koje bi dobi dijete trebalo ovladati točnim izgovorom svih glasova	Netočno	179	63,7%
	Točno	102	36,3%
	Ukupno	281	100,0%
Na koji način započinje djetetovo učenje govora	Netočno	24	8,5%
	Točno	257	91,5%
	Ukupno	281	100,0%
U kojoj dobi dijete razumije kratke priče i bajke	Netočno	63	22,4%
	Točno	218	77,6%
	Ukupno	281	100,0%
Ako jedan od roditelja ima koji govorni poremećaj, potrebno je da se oba roditelja savjetuju s logopedom kako bi olakšali komunikaciju s djetetom	Netočno	116	41,3%
	Točno	165	58,7%
	Ukupno	281	100,0%
	Netočno	49	17,4%

Kada započinje komunikacija djeteta s okolinom	Točno	232	82,6%
	Ukupno	281	100,0%
Kako bi trebala biti uređena dječja soba	Netočno	113	40,2%
	Točno	168	59,8%
	Ukupno	281	100,0%
Kada su elektronički mediji dobri i poticajni za razvoj dječjeg govora	Netočno	101	35,9%
	Točno	180	64,1%
	Ukupno	281	100,0%

U tablici 3 prikazani su ukupni točni odgovori ispitanika na upite o dječjem jezičnom razvoju i može se uočiti kako 27,0% ima do 4, 61,6% ima 5 – 7, dok 11,4% ima 8 – 9 točnih odgovora.

Tablica 3

		N	%
Ukupno točno	do 4	76	27,0%
	5 - 7	173	61,6%
	8 - 9	32	11,4%
	Ukupno	281	100,0%

Iz tablice 4 može se uočiti kako je prosjek točnih odgovora 5,51 uz standardnu devijaciju 1,611.

Tablica 4: Ukupno točno

N	Valjanih	281
	Nedostaje	0
\bar{x}		5,51
Sd		1,611
Min		1
Max		9

U tablici 5 prikazana je učestalost navika provođenja jezično-govornih aktivnosti od strane ispitanika.

Tablica 5

		N	%
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Da, vrlo često (svakodnevno)	184	65,5%
	Da, često (dva, tri puta u tjednu)	48	17,1%
	Da, ponekad (jednom u tjednu)	27	9,6%

	Da, ali rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	5	1,8%
	Nikad	17	6,0%
	Ukupno	281	100,0%
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Da	241	85,8%
	Ne	40	14,2%
	Ukupno	281	100,0%
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Vrlo često (svakodnevno)	236	84,0%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	40	14,2%
	Ponekad (jednom u tjednu)	5	1,8%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	0	0,0%
	Nikad	0	0,0%
	Ukupno	281	100,0%
Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Da	273	97,2%
	Ne	8	2,8%
	Ukupno	281	100,0%
Koliko često pričate djetetu priče	Vrlo često (svakodnevno)	137	48,8%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	87	31,0%
	Ponekad (jednom u tjednu)	44	15,7%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	12	4,3%
	Nikad	1	0,4%
	Ukupno	281	100,0%

Kod pitanja *tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima* 65,5% navodi da, vrlo često (svakodnevno), 17,1% navodi da, često (dva, tri puta u tjednu), 9,6% navodi da, ponekad (jednom u tjednu), 1,8% navodi da, ali rijetko (jedan ili dva puta na mjesec), dok 6,0% navodi nikad. Peterson, Jesso i McCabe, (1999) navode nekoliko strategija koje roditelji mogu koristiti u razgovoru sa svojom djecom i pritom poticati pripovjedne vještine predškolskog djeteta. Slijediti djetetovo vodstvo, odnosno, razgovarati o onome o čemu dijete želi, učestalije razgovarati s djetetom o prošlim događajima, pažljivo slušati što dijete govori i poticati daljnje izlaganje, odvojiti vremena za razgovor o svakoj temi.

Kod pitanja *pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči* 85,8% navodi potvrdno, kod pitanja *koliko često sudjelujete u igri s djetetom* 84,0% navodi vrlo često (svakodnevno), 14,2% navodi često (dva, tri puta u tjednu), dok 1,8% navodi ponekad (jednom u tjednu).

Kod pitanja *dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?* 97,2% navodi potvrdno.

Kod pitanja *koliko često pričate djetetu priče* 48,8% navodi vrlo često (svakodnevno), 31,0% navodi često (dva, tri puta u tjednu), 15,7% navodi ponekad (jednom u tjednu), 4,3% navodi rijetko (jedan ili dva puta na mjesec), dok 0,4% navodi nikad. Važno je da dijete samostalno odluči što će se igrati i kojim se pravilima pritom treba služiti (Petrović-Sočo, 1997).

Iz Tablice 5 uočeno je da 97,2% roditelja dozvoljava djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti i sudionike aktivnosti.

U tablici 6 prikazan je stupanj slaganja roditelja s pojedinim tvrdnjama

Tablica 6

		N	%	\bar{x}	Sd
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	u potpunosti se ne slažem	8	2,8%		
	ne slažem se	1	0,4%		
	niti se slažem niti se ne slažem	1	0,4%		
	slažem se	16	5,7%		
	u potpunosti se slažem	255	90,7%		
	Ukupno	281	100,0%	4,81	,72
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	u potpunosti se ne slažem	35	12,5%		
	ne slažem se	36	12,8%		
	niti se slažem niti se ne slažem	75	26,7%		
	slažem se	54	19,2%		
	u potpunosti se slažem	81	28,8%		
	Ukupno	281	100,0%	3,39	1,35
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	u potpunosti se ne slažem	74	26,3%		
	ne slažem se	39	13,9%		
	niti se slažem niti se ne slažem	52	18,5%		
	slažem se	33	11,7%		
	u potpunosti se slažem	83	29,5%		
	Ukupno	281	100,0%	3,04	1,58
	u potpunosti se ne slažem	159	56,6%		

Ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	ne slažem se	70	24,9%		
	ni se slažem ni se ne slažem	37	13,2%		
	slažem se	9	3,2%		
	u potpunosti se slažem	6	2,1%		
	Ukupno	281	100,0%	1,69	,96

Kod tvrdnje *roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom* gotovo se svi ispitanici (90,7%) u potpunosti slažu; aritmetička sredina iznosi 4,81 uz standardnu devijaciju 0,72.

Kod tvrdnje *roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru*, uz podijeljena mišljenja najviše ispitanika (28,8%) u potpunosti se slažu; aritmetička sredina iznosi 3,39 uz standardnu devijaciju 1,35.

Kod tvrdnje *oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom*, uz podijeljena mišljenja najviše ispitanika (29,5%) u potpunosti se slažu; aritmetička sredina iznosi 3,04 uz standardnu devijaciju 1,58.

Kod tvrdnje *ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom* gotovo svi ispitanici (56,6%) u potpunosti se ne slažu; aritmetička sredina iznosi 1,69 uz standardnu devijaciju 0,96. Postoji mišljenje da će dijete „prerasti manu „ i to također nije ispravno, jer kad se radi o stvarnom poremećaju govora, on ne prolazi sam od sebe već se s vremenom ukorjenjuje sve dublje. Upravo je zato vrlo važno usredotočiti svu snagu na potpuno sprječavanje nastanka bilo kojeg odstupanja u govornom razvoju djece (Poskhova, 1999).

Testiranje razlika u znanju i navikama poticanja dječjega jezičnoga razvoja s obzirom na njihove demografske odlike

Na sljedećim će stranicama biti prikazano testiranje s obzirom na *promatrane pokazatelje*, testiranje će biti provedeno Hi-kvadrat testom, bit će prikazani odgovori ispitanika u obliku apsolutnih frekvencija, te postotci.

Tablica 7: Usporedba s obzirom na ukupne točne odgovore

		Ukupno točno					
		do 4		5 - 7		8 - 9	
		N	%	N	%	N	%
Koji je vaš spol	Ž	75	98,7%	171	98,8%	32	100,0%
	M	1	1,3%	2	1,2%	0	0,0%
Koliko imate godina	do 35 godina	58	76,3%	125	72,3%	22	68,8%
	od 36 do 50 godina	16	21,1%	44	25,4%	10	31,3%
	51 i više	2	2,6%	4	2,3%	0	0,0%
Koji je vaš stupanj obrazovanja	OŠ (osnovnoškolsko obrazovanje)	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
	SSS (srednjoškolsko obrazovanje)	38	50,0%	63	36,4%	6	18,8%
	VŠS, VSS (akademsko obrazovanje - bacc., mag., dr. sc)	37	48,7%	110	63,6%	26	81,3%
Gdje živite	U gradu	48	63,2%	123	71,1%	24	75,0%
	Na selu	28	36,8%	50	28,9%	8	25,0%
Koliko imate djece	1 dijete	42	55,3%	95	54,9%	19	59,4%
	2 djece	22	28,9%	55	31,8%	7	21,9%
	3 djece	7	9,2%	17	9,8%	5	15,6%
	4 ili više djece	5	6,6%	6	3,5%	1	3,1%
Kako procjenjujete svoje materijalno stanje	Ispod prosjeka	3	3,9%	7	4,0%	1	3,1%
	Prosječno	58	76,3%	138	79,8%	24	75,0%
	Iznad prosjeka	15	19,7%	28	16,2%	7	21,9%

Tablica 8: Hi-kvadrat test

		Ukupno točno
Koji je vaš spol	Chi-square	,402
	df	2
	Sig.	,818
Koliko imate godina	Chi-square	1,993
	df	4
	Sig.	,737
Koji je vaš stupanj obrazovanja	Chi-square	12,976
	df	4
	Sig.	,011*
Gdje živite	Chi-square	2,102
	df	2
	Sig.	,350
Koliko imate djece	Chi-square	3,329
	df	6
	Sig.	,767
Kako procjenjujete svoje materijalno stanje	Chi-square	,902
	df	4
	Sig.	,924

*. The Chi-square statistic is significant at the ,05 level.

U tablici 7 vidljiva je usporedba s obzirom na ukupne točne odgovore. Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *koji je vaš stupanj obrazovanja* može se uočiti kako vrijednost Hi-kvadrat testa iznosi $p < 0,05$, što znači da je uočena statistički značajna razlika s obzirom na *ukupne točne odgovore*, pri čemu je najveći udio točnih odgovora 8 – 9 kod ispitanika s VŠS, VSS (akademsko obrazovanje) (81,3%). Ovakvi rezultati su bili očekivani, odnosno potvrdila se hipoteza 2, što je vidljivo u tablici 8.

Tablica 9: Usporedba roditeljskih navika poticanja dječjega jezičnoga razvoja s obzirom na ukupne točne odgovore

		Ukupno točno					
		do 4		5 - 7		8 - 9	
		N	%	N	%	N	%
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Da, vrlo često (svakodnevno)	43	56,6%	115	66,5%	26	81,3%
	Da, često (dva, tri puta u tjednu)	15	19,7%	29	16,8%	4	12,5%
	Da, ponekad (jednom u tjednu)	9	11,8%	16	9,2%	2	6,3%

	Da, ali rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	2	2,6%	3	1,7%	0	0,0%
	Nikad	7	9,2%	10	5,8%	0	0,0%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Da	65	85,5%	150	86,7%	26	81,3%
	Ne	11	14,5%	23	13,3%	6	18,8%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Vrlo često (svakodnevno)	67	88,2%	145	83,8%	24	75,0%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	8	10,5%	25	14,5%	7	21,9%
	Ponekad (jednom u tjednu)	1	1,3%	3	1,7%	1	3,1%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Nikad	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Da	72	94,7%	170	98,3%	31	96,9%
	Ne	4	5,3%	3	1,7%	1	3,1%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Koliko često pričate djetetu priče	Vrlo često (svakodnevno)	26	34,2%	92	53,2%	19	59,4%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	27	35,5%	50	28,9%	10	31,3%
	Ponekad (jednom u tjednu)	17	22,4%	24	13,9%	3	9,4%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	5	6,6%	7	4,0%	0	0,0%
	Nikad	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%

Tablica 10: Hi-kvadrat test

		Ukupno točno
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Chi-square	7,765
	df	8
	Sig.	,457
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Chi-square	,663
	df	2
	Sig.	,718
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Chi-square	2,937
	df	4
	Sig.	,568

Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Chi-square	2,388
	df	2
	Sig.	,303
Koliko često pričate djetetu priče	Chi-square	13,859
	df	8
	Sig.	,086

U tablici 9 prikazana je usporedba roditeljskih navika poticanja dječjega jezičnoga razvoja s obzirom na ukupne točne odgovore. Razina signifikantnosti *Hi-kvadrat testa* između promatranih varijabli i ukupnih točnih odgovora iznosi $p > 0,05$, dakle nije uočena statistički značajna razlika između promatranih varijabli, što je vidljivo iz tablice 10. Drugim riječima, potvrđuje se prva hipoteza da postoji statistički značajan pozitivna povezanost između znanja i navika roditelja u poticanju dječjega jezičnoga razvoja, roditelji koji imaju više znanja tj. Koji imaju 8-9 točnih odgovora imaju izraženiju naviku poticanja dječjeg jezičnog razvoja.

Tablica 11: Usporedba s obzirom na ukupne točne odgovore

		Ukupno točno					
		do 4		5 - 7		8 - 9	
		N	%	N	%	N	%
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	u potpunosti se ne slažem	2	2,6%	6	3,5%	0	0,0%
	ne slažem se	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
	nit se slažem niti se ne slažem	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
	slažem se	7	9,2%	8	4,6%	1	3,1%
	u potpunosti se slažem	65	85,5%	159	91,9%	31	96,9%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	u potpunosti se ne slažem	3	3,9%	22	12,7%	10	31,3%
	ne slažem se	6	7,9%	25	14,5%	5	15,6%
	nit se slažem niti se ne slažem	17	22,4%	51	29,5%	7	21,9%
	slažem se	18	23,7%	32	18,5%	4	12,5%
	u potpunosti se slažem	32	42,1%	43	24,9%	6	18,8%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	u potpunosti se ne slažem	17	22,4%	43	24,9%	14	43,8%
	ne slažem se	7	9,2%	25	14,5%	7	21,9%
	nit se slažem niti se ne slažem	12	15,8%	34	19,7%	6	18,8%
	slažem se	10	13,2%	21	12,1%	2	6,3%
	u potpunosti se slažem	30	39,5%	50	28,9%	3	9,4%

	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%
Ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	u potpunosti se ne slažem	41	53,9%	99	57,2%	19	59,4%
	ne slažem se	22	28,9%	40	23,1%	8	25,0%
	nitri se slažem nitri se ne slažem	11	14,5%	21	12,1%	5	15,6%
	slažem se	1	1,3%	8	4,6%	0	0,0%
	u potpunosti se slažem	1	1,3%	5	2,9%	0	0,0%
	Ukupno	76	100,0%	173	100,0%	32	100,0%

Tablica 12: Hi-kvadrat test

		Ukupno točno
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	Chi-square	9,308
	df	8
	Sig.	,317
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	Chi-square	25,120
	df	8
	Sig.	,001*
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	Chi-square	15,362
	df	8
	Sig.	,052
Ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	Chi-square	5,599
	df	8
	Sig.	,692

*. The Chi-square statistic is significant at the ,05 level.

U tablici 11 prikazan je usporedba s obzirom na ukupne točne odgovore. Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru* može se uočiti kako vrijednost Hi-kvadrat testa iznosi $p < 0,05$, što znači da je uočena statistički značajna razlika s obzirom na *ukupne točne odgovore*, pri čemu je najveći udio točnih odgovora kod ispitanika koji navode u potpunosti se ne slažem (31,3%). Podaci se mogu vidjeti u tablici 12.

Tablica 13: Usporedba s obzirom na mjesto stanovanja ispitanika

		Gdje živite			
		U gradu		Na selu	
		N	%	N	%
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Da, vrlo često (svakodnevno)	133	68,2%	51	59,3%
	Da, često (dva, tri puta u tjednu)	34	17,4%	14	16,3%
	Da, ponekad (jednom u tjednu)	15	7,7%	12	14,0%
	Da, ali rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	4	2,1%	1	1,2%
	Nikad	9	4,6%	8	9,3%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Da	166	85,1%	75	87,2%
	Ne	29	14,9%	11	12,8%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Vrlo često (svakodnevno)	163	83,6%	73	84,9%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	28	14,4%	12	14,0%
	Ponekad (jednom u tjednu)	4	2,1%	1	1,2%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	0	0,0%	0	0,0%
	Nikad	0	0,0%	0	0,0%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Da	191	97,9%	82	95,3%
	Ne	4	2,1%	4	4,7%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Koliko često pričate djetetu priče	Vrlo često (svakodnevno)	97	49,7%	40	46,5%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	64	32,8%	23	26,7%
	Ponekad (jednom u tjednu)	23	11,8%	21	24,4%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	10	5,1%	2	2,3%
	Nikad	1	0,5%	0	0,0%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	u potpunosti se ne slažem	8	4,1%	0	0,0%
	ne slažem se	0	0,0%	1	1,2%
	nitri se slažem nitri se ne slažem	1	0,5%	0	0,0%
	slažem se	11	5,6%	5	5,8%
	u potpunosti se slažem	175	89,7%	80	93,0%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	u potpunosti se ne slažem	26	13,3%	9	10,5%
	ne slažem se	31	15,9%	5	5,8%
	nitri se slažem nitri se ne slažem	53	27,2%	22	25,6%
	slažem se	34	17,4%	20	23,3%
	u potpunosti se slažem	51	26,2%	30	34,9%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	u potpunosti se ne slažem	54	27,7%	20	23,3%
	ne slažem se	31	15,9%	8	9,3%
	nitri se slažem nitri se ne slažem	41	21,0%	11	12,8%
	slažem se	19	9,7%	14	16,3%

	u potpunosti se slažem	50	25,6%	33	38,4%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%
Ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	u potpunosti se ne slažem	111	56,9%	48	55,8%
	ne slažem se	49	25,1%	21	24,4%
	ni se slažem ni se ne slažem	25	12,8%	12	14,0%
	slažem se	5	2,6%	4	4,7%
	u potpunosti se slažem	5	2,6%	1	1,2%
	Ukupno	195	100,0%	86	100,0%

Tablica 14: Hi-kvadrat test

		Gdje živite
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Chi-square	5,636
	df	4
	Sig.	,228
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Chi-square	,212
	df	1
	Sig.	,645
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Chi-square	,284
	df	2
	Sig.	,868
Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Chi-square	1,458
	df	1
	Sig.	,227
Koliko često pričate djetetu priče	Chi-square	8,452
	df	4
	Sig.	,076
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	Chi-square	6,311
	df	4
	Sig.	,177
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	Chi-square	7,817
	df	4
	Sig.	,098
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	Chi-square	9,949
	df	4
	Sig.	,041 *
Ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	Chi-square	1,444
	df	4
	Sig.	,837

*. The Chi-square statistic is significant at the ,05 level.

U tablici 13 prikazana je usporedba s obzirom na mjesto stanovnika. Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom* može se uočiti kako vrijednost Hi-kvadrat testa iznosi $p < 0,05$, što znači da ne postoji statistički značajna razlika u poticanju dječjeg jezičnog razvoja s obzirom na mjesto stanovanja te da oni koji žive u gradu neće imati više znanja i jače izraženije navike poticanja dječjega jezičnog razvoja. Navedeni podaci mogu se vidjeti u tablici 14.

Tablica 15: Usporedba s obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika

		Koji je vaš stupanj obrazovanja					
		OŠ (osnovnoškolsko obrazovanje)		SSS (srednjoškolsko obrazovanje)		VŠS, VSS (akademsko obrazovanje - bacc., mag., dr. sc)	
		N	%	N	%	N	%
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Da, vrlo često (svakodnevno)	0	0,0%	51	47,7%	133	76,9%
	Da, često (dva, tri puta u tjednu)	0	0,0%	25	23,4%	23	13,3%
	Da, ponekad (jednom u tjednu)	1	100,0%	18	16,8%	8	4,6%
	Da, ali rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	0	0,0%	3	2,8%	2	1,2%
	Nikad	0	0,0%	10	9,3%	7	4,0%
	Ukupno	1	100,0%	107	100,0%	173	100,0%
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Da	1	100,0%	88	82,2%	152	87,9%
	Ne	0	0,0%	19	17,8%	21	12,1%
	Ukupno	1	100,0%	107	100,0%	173	100,0%
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Vrlo često (svakodnevno)	1	100,0%	90	84,1%	145	83,8%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	0	0,0%	14	13,1%	26	15,0%
	Ponekad (jednom u tjednu)	0	0,0%	3	2,8%	2	1,2%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Nikad	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Ukupno	1	100,0%	107	100,0%	173	100,0%
Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira akti-	Da	0	0,0%	102	95,3%	171	98,8%
	Ne	1	100,0%	5	4,7%	2	1,2%

vnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Ukupno	1	100,0 %	107	100,0 %	173	100,0%
Koliko često pričate djetetu priče	Vrlo često (svakodnevno)	0	0,0%	34	31,8%	103	59,5%
	Često (dva, tri puta u tjednu)	0	0,0%	35	32,7%	52	30,1%
	Ponekad (jednom u tjednu)	1	100,0 %	30	28,0%	13	7,5%
	Rijetko (jedan ili dva puta na mjesec)	0	0,0%	7	6,5%	5	2,9%
	Nikad	0	0,0%	1	0,9%	0	0,0%
	Ukupno	1	100,0 %	107	100,0 %	173	100,0%
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	u potpunosti se ne slažem	0	0,0%	4	3,7%	4	2,3%
	ne slažem se	0	0,0%	0	0,0%	1	0,6%
	niti se slažem niti se ne slažem	0	0,0%	1	0,9%	0	0,0%
	slažem se	1	100,0 %	4	3,7%	11	6,4%
	u potpunosti se slažem	0	0,0%	98	91,6%	157	90,8%
	Ukupno	1	100,0 %	107	100,0 %	173	100,0%
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	u potpunosti se ne slažem	0	0,0%	7	6,5%	28	16,2%
	ne slažem se	0	0,0%	6	5,6%	30	17,3%
	niti se slažem niti se ne slažem	0	0,0%	23	21,5%	52	30,1%
	slažem se	0	0,0%	26	24,3%	28	16,2%
	u potpunosti se slažem	1	100,0 %	45	42,1%	35	20,2%
	Ukupno	1	100,0 %	107	100,0 %	173	100,0%
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	u potpunosti se ne slažem	0	0,0%	20	18,7%	54	31,2%
	ne slažem se	0	0,0%	14	13,1%	25	14,5%
	niti se slažem niti se ne slažem	0	0,0%	13	12,1%	39	22,5%
	slažem se	0	0,0%	13	12,1%	20	11,6%
	u potpunosti se slažem	1	100,0 %	47	43,9%	35	20,2%
	Ukupno	1	100,0 %	107	100,0 %	173	100,0%
Ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom,	u potpunosti se ne slažem	0	0,0%	51	47,7%	108	62,4%
	ne slažem se	0	0,0%	30	28,0%	40	23,1%
	niti se slažem niti se ne slažem	0	0,0%	18	16,8%	19	11,0%

treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	slažem se	1	100,0 %	4	3,7%	4	2,3%
	u potpunosti se slažem	0	0,0%	4	3,7%	2	1,2%
	Ukupno	1	100,0 %	107	100,0 %	173	100,0%

Tablica 16: Hi-kvadrat test

		Koji je vaš stupanj obrazovanja
Tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima	Chi-square	36,298
	df	8
	Sig.	,000*
Pazite li da tijekom razgovora dijete uvijek gledate u oči	Chi-square	1,876
	df	2
	Sig.	,391
Koliko često sudjelujete u igri s djetetom	Chi-square	1,376
	df	4
	Sig.	,848
Dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?	Chi-square	37,203
	df	2
	Sig.	,000*
Koliko često pričate djetetu priče	Chi-square	37,477
	df	8
	Sig.	,000*
Roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom	Chi-square	20,139
	df	8
	Sig.	,010*
Roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru	Chi-square	29,523
	df	8
	Sig.	,000*
Oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom	Chi-square	22,864
	df	8
	Sig.	,004*
Ako dijete ima koju š teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom	Chi-square	37,715
	df	8
	Sig.	,000*

*. The Chi-square statistic is significant at the ,05 level.

Tablica 15 prikazuje usporedbu s obzirom na stupanj obrazovanja ispitanika. Pogleda li se razina signifikantnosti kod pitanja *tražite li od djeteta da se prisjeća prošlih događaja (ovog vikenda, u vrtiću, na rođendanu) i da vam priča o njima, dozvoljavate li djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti, sudionike aktivnosti...?, koliko često pričate djetetu priče, roditelji bi trebali svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom, roditelj bi trebao upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru, oba roditelja trebaju govoriti s djetetom istim (jednakim) jezikom, ako dijete ima koju govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom* može se uočiti kako vrijednost Hi-kvadrat testa iznosi $p < 0,05$, što znači da je uočena statistički značajna razlika s obzirom na *stupanj obrazovanja* ispitanika, 76,9% ispitanika višeg obrazovanja potvrđuju da svakodnevno traže od djeteta da se prisjeća prošlih događaja, 87,9% ispitanika višeg obrazovanja tijekom razgovora gleda dijete u oči, a 83,8% ispitanika višeg obrazovanja svakodnevno sudjeluje u igri s djetetom. Također, 98,9% ispitanika višeg obrazovanja dozvoljava djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje i sudionike, dok 59,5% ispitanika višeg obrazovanja svakodnevno priča priče djetetu, 90,8% ispitanika višeg obrazovanja u potpunosti se slaže da bi roditelji svakodnevno trebali razgovarati s djetetom. Isto tako 30,1% ispitanika se niti slaže niti ne slaže da bi roditelji trebali upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru, dok 31,2% ispitanika višeg obrazovanja u potpunosti se ne slažu s tvrdnjom da bi roditelji trebali govoriti s djetetom samo jednim jezikom. Nadalje, 62,4% ispitanika višeg obrazovanja se u potpunosti ne slažu s tvrdnjom da ako dijete imate neku govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom. što je vidljivo iz tablice 15 i 16.

4.3. Zaključna rasprava – potvrđivanje i odbacivanje hipoteza

S obzirom na dobivene rezultate **potvrđuje se 1. hipoteza (H1) da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između znanja i navika roditelja u poticanju dječjega jezičnog razvoja, roditelji koji imaju više znanja, odnosno koji imaju 8 – 9 točnih odgovora imaju izraženiju naviku poticanja dječjeg jezičnog razvoja.** To je vidljivo kroz tvrdnju da 81,3% roditelja svakodnevno potiče djecu na prisjećanje prošlih događaja i potiče djecu da pričaju o tome, dok 81,3% roditelja pazi da tijekom razgovora uvijek dijete gleda u oči, 75,0% roditelja svakodnevno sudjeluje u igri s djetetom, 96,9% roditelja dozvoljava djetetu da svakodnevno bira aktivnosti, trajanje aktivnosti i sudionike aktivnosti, te 59,4% svakodnevno pričaju djetetu priče.

S obzirom na dobivene rezultate uočena je statistički značajna razlika u poticanju dječjeg jezičnog razvoja s obzirom na stupanj obrazovanja. **Roditelji višeg obrazovanja pokazuju više znanja u poticanju dječjeg jezičnog razvoja čime se potvrđuje 2. hipoteza (H2)** jer 76,9% ispitanika višeg obrazovanja potvrđuju da svakodnevno traže od djeteta da s prisjećá prošlih događaja, 87,9% ispitanika višeg obrazovanja tijekom razgovora gleda dijete u oči, a 83,8% ispitanika višeg obrazovanja svakodnevno sudjeluje u igri s djetetom. Također, 98,9% ispitanika višeg obrazovanja dozvoljava djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje i sudionike, dok 59,5% ispitanika višeg obrazovanja svakodnevno priča priče djetetu, 90,8% ispitanika višeg obrazovanja u potpunosti se slaže da bi roditelji svakodnevno trebali razgovarati s djetetom. Isto tako 30,1% ispitanika se niti slaže niti ne slaže da bi roditelji trebali upozoravati dijete na svaku pogrešku koju čini u govoru, dok 31,2% ispitanika višeg obrazovanja u potpunosti se ne slažu s tvrdnjom da bi roditelji trebali govoriti s djetetom samo jednim jezikom. Nadalje, 62,4% ispitanika višeg obrazovanja se u potpunosti ne slažu s tvrdnjom da ako dijete imate neku govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom. Prikazani podaci vidljivi su u tablici 15.

Roditelji koji žive u gradu ne pokazuju višu razinu znanja od roditelja koji žive na selu čime se potvrdila i 3. hipoteza (H3) kojom se pretpostavilo da ne postoji statistički značajna razlika u poticanju dječjeg jezičnog razvoja s obzirom na mjesto stanovanja te da oni koji žive u gradu neće imati više znanja i jače izražene navike poticanja dječjega jezičnog razvoja. U nekim situacijama su privrženiji roditelji koji žive na selu, a u nekim situacijama su to roditelji koji žive u gradu. Prikazane rezultate vidimo u tablici 13. Roditelji koji žive u gradu njih 68,2% svakodnevno traže od djeteta da se dijete prisjećá prošlih događaja, međutim 87,2 % roditelja koji žive na selu tijekom razgovora dijete gleda u oči. Roditelji koji žive na selu njih 84,9% svakodnevno sudjeluje u igri s djetetom. Oni koji žive u gradu njih 97,9% dozvoljava djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje i sudionike. Roditelji koji žive u gradu njih 49,7% svakodnevno priča priče djetetu, dok 93,0% roditelja koji žive na selu slažu se je potrebno svaki dan barem pola sata razgovarati s djetetom. Nadalje, 43,9% roditelja koji žive na selu smatraju da roditelji trebaju upozoravati dijete na svaku pogrešku koju dijete čini u govoru te 38,4% roditelja koji žive na selu u potpunosti se slažu da oba roditelja trebaju govoriti s djetetom na istom jeziku. Roditelji koji žive u gradu njih 56,9% u potpunosti se ne slaže da ako dijete ima govornu teškoću tijekom ovladavanja govorom, treba pričekati da teškoća prođe sama od sebe s vremenom.

S obzirom na dobivene rezultate 4. hipoteza (H4) koja pretpostavlja da će se pokazati statistički značajna razlika u znanju i navikama ispitanika s obzirom na broj djece, odnosno da će ispitanici s većim brojem djece pokazati više znanja o dječjem jezičnom razvoju i da će posljedično imati učestalije navike poticanja dječjega jezičnoga razvoja ne može se potvrditi, što je vidljivo u tablici 7. Roditelji koji imaju jedno dijete ostvarili su 59,4% točnih odgovora, roditelji koji imaju dvoje djece ostvarili su 21,9% točnih odgovora, dok su roditelji s troje djece ostvarili 15,6% točnih odgovora, a oni četvero ili više djece ostvarili su 3,1% točnih odgovora.

Iz prikazanih rezultata u tablici 7 vidljivo je da se **5. hipoteza (H5) koja pretpostavlja da će se pokazati statistički značajna razlika u znanju i navikama ispitanika s obzirom na dob ispitanika, odnosno da će ispitanici s većim brojem godina pokazati više znanja o dječjem jezičnom razvoju ne može se potvrditi** jer najviše točnih odgovora imaju roditelji dobi do 35 godina čak 68,8%. Roditelji u dobi od 36 do 50 godina imaju 31,3% točnosti odgovora, dok ispitanici od 51 i više godina imaju najviše od 5 do 7 točnih odgovora što je 2,3%.

5. ZAKLJUČAK

Govorom djetete ovladava od početka života, usvajajući ga i učeći. Sam govor počinje se razvijati vrlo rano, dok je djetete još u majčinoj utrobi, zato je važno čim se djetete rodi početi komentirati sve što se radi iako djetete u toj fazi neće davati odgovore, djetete vas razumije. Govor se ostvaruje u fazi ranog djetinjstva, od prve do treće godine života. Govor se temelji na imitaciji, putem slušanja i oponašanja. Važnu ulogu u razvoju govora imaju i genetski i okolinski utjecaji. Jezične teškoće mogu se pojaviti za vrijeme dječje dobi, tijekom sazrijevanja, a također i u odrasloj dobi. Važno je provoditi preventivne mjere pogotovo kod djece koja spadaju u rizičnu skupinu što se očituje kod zaostajanja u razvoju fine motorike, odstupanje u govoru kod članova obitelji i slično.

Roditelji imaju veliku ulogu u razvoju govora kod djece, prvo i najvažnije je da stvore djetetu motivirajuću i emocionalno zdravu okolinu gdje se iskazuje ljubav i razumijevanje. Aktivno bavljenje djetetom i svakodnevna intenzivna komunikacija ključni su za razvoj djeteta. Poticati govor kod djeteta znači razumjeti zakonitosti njegova razvoja, ali i njegovu individualnost. U periodu kada se govor mijenja te prelazi iz predlingvističke u lingvističku fazu, djetetu je bitno dati primjer ispravnog govora koje će djetete oponašati. Temelj kvalitetnog razvoja djeteta je slušanje djeteta i razgovor s djetetom te sudjelovanje u priči koje veliku važnost u razvoju govora.

Na temelju provedenog istraživanja vidljivo je da obrazovaniji roditelji imaju više znanja i navika u poticanju dječjeg jezičnog razvoja što se vidi kroz podatke da roditelji svakodnevno pričaju s djetetom, sudjeluju u igri s djetetom, dozvoljavaju djetetu da samostalno bira aktivnosti, trajanje i sudionike te da svakodnevno pričaju priče djetetu. roditelji koji žive u gradu i roditelji koji žive na selu dali su različite odgovore, te pokazali da u nekim tvrdnjama bolje zaključke daju roditelji koji žive u gradu a u nekim tvrdnjama roditelji koji žive na selu. Roditelji koji imaju više djece pokazali su manje znanja i navika od roditelja koji imaju manje djece, te roditelji koji imaju više godina pokazali su manje znanja od roditelja s manjim brojem godina. Općenito se može zaključiti prilikom ispitivanja znanja i tvrdnji o dječjem jezičnom razvoju da roditelji nisu ostvarili najbolje rezultate te da je više od 50% roditelja davalo netočne odgovore što je vidljivo u tablici 2. Međutim vidljivo je iz tablice 2 da su roditelji u velikom postotku dali točne odgovore na pitanje na koji način započinje djetetovo učenje govora te u kojoj dobi djetete razumije kratke priče i bajke.

Kao ograničenja ovog istraživanja navela bih relativno mali uzorak te uglavnom davanje poželjnih odgovora u anketi. Poželjno bi bilo dodatno istražiti na koji način roditelji prikupljaju podatke o znanju, navikama i sposobnosti u razvoju govoru, traže li od odgojitelja pojašnjenja za sve faze djetetovog razvoja te iz kojeg izvora roditelji najčešće prikupljaju podatke o razvoju govora.

6. LITERATURA:

American Speech-Language-Hearing Association. (1993). Definitions of Communication Disorders and Variations. Dostupno: <https://www.asha.org/policy/RP1993-00208/>

Apel, K., Masterson, J. J. (2004). Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti –potpuni vodič za roditelje i odgojitelje. Lekenik: Ostvarenje

Batarić, M.(1993). Mikropedagogija. Interakcijsko – komunikacijski aspektodgoja. Priručnik za studente i nastavnike. Zagreb: Školska knjiga.

Berk, E. Laura. 2015. Dječja razvojna psihologija. Naklada Slap. Jastrebarsko.

Brodin, J. (2018). It takes two play. ,it takes two play,: Reflections on play in children with mutple disabilities. Today`s Children – Tomorrow`s Parents, 47-48, 28-39.

Brooks R., Goldstein S.(2005). Otporna djeca. Njegovanje djetetove snage, nade i optimizma. Zagreb: Neretva d.o.o.

Creswell, J. W. (2012). Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitave and qualitative research (4th ed.). Boston, MA: Pearson.

Čudina-Obradović M. (2005) Igrom do čitanja. Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. Zagreb: Školska knjiga

Einon D. (2005). Igre stvaralice za djecu 2 – 5 godina. Zagreb: Profil international.

Hamer, C. (2012): NTC Research overview: Parent-child communication is important from birth, NTC's journal on preparing parents from birth and early parenthood.

Horowitz, I. (2005). Concept resolution and development of communication competence in preschool boys with language impairment (Disseration). dept. of Woman and child health, The Karolinska Institute, Stockholm.

Ivšac, P. (2003): Rani komunikacijski razvoj. U Ljubešić M. (sur.): Biti roditelj: model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranoga razvoja dječjeg razvoja i podrške obitelji s malom dje-com. (str. 85-104). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, ministarstva i mladeži

Jelaska, Z. (2005) Ovladavanje jezikon: izvornojezična i inojezična istraživanja. Lahor, 86-99.

- Katarinčić, I. i Velički, V. (2011). Stihovi u pokretu: malešnice i igre prstima kao poticaj za govor. Zagreb: Alfa
- Knapp, M.L. i Hall, J.A. (2010). Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kovačević, M.(1996): Pomaknute granice ranoga dječjega razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju, Izvorni znanstveni članak, SL 41-41, 309-318.
- Kuvač Kraljević, J: Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama. Edukacijskorehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lawrence J. Cohen (2001). Razigrano roditeljstvo. Zagreb: Mozaik knjiga
- Likierman, H., Muter, V. (2007): Pripremite dijete za školu. Lekenik: Ostvarenje.
- Nuria, T., Nuria, B. (2006). Igrom i smijehom kroz djetinjstvo. Rijeka: Dušević Kršovnik
- Palmović, M., Kuvač, J. (2007). Metodologija istraživanja dječjeg jezika. Zagreb: Slap
- Pavličević-Franić, D. (2005). Komunikacijom do gramatike. Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika. Zagreb: Alfa.
- Petar, S. (2004). Osnove uspješne komunikacije. Zagreb: Euro hoper.
- Peteh M. (2007). Zlatno doba brojalice. Zagreb: Alineja d.o.o.
- Peti-Stantić, A., Velički V. (2008). Jezične igre za velike i male. Zagreb: Alfa
- Peterson, C., Jesso, B., McCabe, A. (1999): Encouraging narratives in preschoolers: an intervention study, *Journal of Child Language*, 26, 49-67
- Petrović – Sočo, B. (1997). Dijete, odgajatelj i slikovnica. Zagreb: „Alinea“
- Posokhova I. (2005). Izgovor: kako ga poboljšati. Rad na razvijanju pravilnog izgovora glasova u djece. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
- Posokhova, I. (1999). Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja djece. Priručnik za roditelje. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.
- Posokhova I. (2008). Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece: Priručnik za roditelje. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.
- Rade, R. (2003)Poticanje ranog govorno-jezičnog razvoja. Zagreb: Foma.

Radonić, M., Stričević, I. (2009): Rođeni za čitanje: Promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi, *Paediatr Croat*, 53, 1, 7-11.

Rečić, M. (2006). *Obilježja dobrog obiteljskog odgoja*. Đakovo: Tempo.

Rijavec, M. i Miljković, D. (2002). *Neverbalna komunikacija – jezik koji svi govorimo*. Zagreb: IEP.

Saracho, O. N. (2004). Supporting literacy – related play: Roles for teachers of young children. *Early Childhood Education Journal*, 31 (3), 203 – 208.

Schäfer C. (2015). *Poticanje djece prema odgojno – obrazovnoj metodi Marije Montessori*. Priručnik za roditelje. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.

Selimović, H. i Karić, E. (2011). Učenje djece predškolske dobi. *Metodički obzori*, 6(2011)1 (11), 145-160. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/71223>

Starc B., Čudina-Obradović M., Pleša A., Profaca B., Letica Marija (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga

Stančić V. i Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece, jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju, *Govor časopis za fonetiku*, 26, 2, 119-149.

Vodopija, Š. i Vajs, A. (2010). *Vještine slušanja u komunikaciji i medijaciji*, Erudita, Zagreb,